

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Americké protimonopolní zákonodárství z přelomu
19. a 20. století**

Zpracoval: Aleš Srp

Plzeň 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen. 2015

.....
Aleš Srp

Obsah

1) Úvod	5
1.1 Cíl práce:	5
1.2 Antimonopolní zákonodárství a jeho účel	5
1.3 Struktura práce:	5
2) Vymezení základních pojmů	8
2.1 Hospodářská soutěž.....	8
2.2 Monopol	8
2.3 Antimonopolní právo.....	9
2.5 Zaměření předpisů na ochranu hospodářské soutěže	10
2.5.1 Zneužití dominance.....	10
2.5.2 Koluzivní jednání.....	11
2.5.3 Tržní koncentrace.....	11
2.6 Struktura předpisů (obecně).....	11
3) Exkurz do antimonopolního zákonodárství v Evropě	13
3.1 Počátky antimonopolního zákonodárství na českém území.....	14
3.2 Německo - kolébka antimonopolního práva v Evropě	18
4) Historický, hospodářský a politický vývoj USA vedoucí k vydání Shermanova zákona	20
4.1 Historický a politický vývoj v 19. století	20
4.2 Hospodářský vývoj v 19. století.....	24
5) Okolnosti přijetí a fungování Shermanova zákona v letech 1890- 1914.....	28
5.1 Okolnosti přijetí Shermanova zákona	28
5.2 Čl. 2 Shermanova zákona	30
5.3 Systematika Shermanova zákona	30
5.4 Fungování Shermanova zákona.....	31
6) Přijetí Claytonova zákona v roce 1914, jeho fungování a přínosy .	38
6.1 Okolnosti přijetí Claytonova zákona	38
6.2 Výčet dalších zakázaných praktik (oproti Shermanovu zákonu)	39
6.3 Systematika Claytonova zákona	40
6.4 Fungování Claytonova zákona.....	41

7) Významné soudní procesy vztahující se k antimonopolnímu zákonodárství.....	43
7.1 <i>United states vs E. C. Knight</i>	43
7.2 <i>United states vs Standart Oil</i>	44
7.3 <i>United states vs American Tobacco Company</i>	45
7.4 <i>Locher vs New York</i>	46
7.5 <i>United states vs. Utah pie</i>	47
7.6 <i>United states vs. American airlines</i>	47
7.7 <i>United states vs. Apple</i>	48
7.8 <i>United states vs. Microsoft Corporation</i>	48
8) Zhodnocení fungování a přínosu obou zákonů.....	50
8.1 <i>Zhodnocení</i>	50
8.2 <i>Další antimonopolní zákony</i>	53
9) Závěr	56
10) Cizojazyčné resumé.....	58
Seznam použité literatury:	60

1) Úvod

1.1 Cíl práce:

Cílem této práce je analyzovat americké protimonopolní zákonodárství na přelomu 19. a 20. století a okolnosti jeho přijetí, stejně jako fungování jednotlivých předpisů.

Dílčím cílem je pak provést určité srovnání protimonopolního zákonodárství na přelomu 19. a 20. století v USA a v některé z evropských zemích s kontinentální právní kulturou. Dílčím cílem je tedy především poukázat na shody a rozdíly mezi právními úpravami ve Spojených státech a v Evropě.

Téma této diplomové práce je značně popisné a z tohoto důvodu nebude práce obsahovat žádný vlastní výzkum.

1.2 Antimonopolní zákonodárství a jeho účel

Antimonopolní politika i antimonopolní zákonodárství a jeho účel a také určitá „oprávněnost“ představuje z politického i ekonomického hlediska velmi rozporuplné téma. V současnosti má však antimonopolní zákony naprostá většina moderních států. Antimonopolní či protitrustové zákony se jednoduše řečeno snaží podpořit či udržet konkurenci na trhu tím, že regulují jednání, které ji omezuje. „*Moderní antimonopolní zákony u nás, podobně jako v demokratických státech, zahrnují vedle zákazu kartelových dohod, zákazu zneužívání monopolního postavení a kontroly fúzí, také kontrolu státní pomoci a dohled nad veřejnými soutěžemi. Rovné postavení veřejných a soukromých podniků umožňuje stíhat nejen aktivity soukromých podniků, ale také sdružení, komor, svazů, orgánů místní samosprávy a státních podniků.*“¹

1.3 Struktura práce:

První kapitola - Úvod: V úvodu této diplomové práce budou stanoveny cíle práce, bude odůvodněn výběr tématu a bude vytyčena základní struktura práce.

---

¹ ZEMPLINEROVÁ, Alena. *Antimonopolní politika*. Praha: Národohospodářský ústav AVČR, 2001. s. 2.

Druhá kapitola: Ve druhé kapitole bude vymezen pojem antimonopolní zákonodárství a jeho účel.

Třetí kapitola: Třetí kapitola bude určitým exkurzem, neboť se jako jediná nebude věnovat antimonopolnímu zákonodárství USA

Čtvrtá kapitola: Kapitola bude zaměřena na historický, hospodářský a politický vývoj USA v 19. století, přičemž ačkoli je zřejmé, že tento vývoj je do jisté míry propojen, pokusím se jej oddělit a charakterizovat nejprve jeho historicko-politický vývoj a nakonec ekonomický vývoj. Poslední část kapitoly se bude věnovat samotnému vydání Shermanova zákona a jeho okolnostem. Je nesporně zajímavou skutečností, že zákon neměl být určen k tomu, aby ovlivnil trh nebo zisky podniků dosažené poctivým způsobem, což je nutné zohlednit při charakteristice veškerých okolností, které k přijetí zákona vedly.

Pátá kapitola: Tato kapitola bude zaměřena na otázky fungování Shermanova zákona, přičemž nejprve se zaměřím obecně na obsah a rozsah úpravy v zákoně, dále se pak zaměřím zejména na jeho článek 2, který se snaží o vytvoření optimálního soutěžního prostředí. Později byl výklad tohoto článku doplněn celou řadou principů a pravidel, která dovodila judikatura amerických soudů. Tyto principy budou rovněž zmíněny v této kapitole za účelem lepšího porozumění výkladu zákona.

Šestá kapitola: Kapitola bude pojednávat o přijetí dalšího antimonopolního zákona, tedy Claytonova zákona, ke kterému došlo v roce 1914 a dále o jeho fungování a přínosech. Claytonův zákon byl přijat především proto, že měl doplnit Shermanův zákon, což učinil tím způsobem, že zakázal další druhy konkurenčního jednání. Hlavním cílem ustanovení Claytonova zákona bylo zamezit protisoutěžním praktikám, které mohou ohrozit fungování hospodářské soutěže na trhu.

Pro lepší pochopení situace po přijetí Claytonova zákona budou na případu *United States vs United States Steel Corporation* z roku 1920 ukázány okolnosti, za kterých probíhala rozhodnutí ve věcech antimonopolního zákonodárství za účinnosti obou základních právních předpisů.

Sedmá kapitola: Kapitola bude pojednávat o jednotlivých případech z judikatury amerických soudů, které jsou v USA významným zdrojem poznání amerického práva. Za účelem detailní analýzy budou vybrány 4 případy z předmětného období, kterými jsou *United States vs E. C. Knight*, *Locher vs New York*, *United States vs Standart Oil*, *United States vs American Tobacco*. Důležitost prvního případu spočívá ve faktu, že se jednalo o jeden z prvních procesů před Nejvyšším soudem Spojených států, který se týkal nekalosoutěžních praktik. Druhý případ patří opět mezi nejzásadnější procesy, byť se přímo daného tématu netýká. Avšak jeho zařazení ospravedlňuje fakt, že odůvodnění Nejvyššího soudu podané v tomto případě pak bylo v následujících letech hojně využíváno a citováno v dalších antimonopolních procesech. Poslední dva případy patří mezi jedny z největších v amerických dějinách jednoduše proto, že se týkaly obrovských korporací s obrovským vlivem a ekonomickou silou. Z dalšího období to jsou jednak spory *United States vs. Utah Pie*, *United States vs. American airlines*, *United States vs. Apple a United States vs. Microsoft*, a dále pak zařazují ještě případ *United States vs United States Steel Company*, který je však zařazen v jiné kapitole a je použit pro objasnění situace panující před Nejvyšším soudem v pozdější době.

Osmá kapitola: Tato kapitola bude věnována zhodnocení fungování a přínosu obou zákonů. První část se bude věnovat zhodnocení, které bude vycházet nejen z teoretických poznatků, ale i ze studia výše nastíněné judikatury. Rovněž v této podkapitole přidávám svůj pohled na fungování amerického antimonopolního zákonodárství. Druhá část této kapitoly pak stručně pojedná o další navazující legislativě přijaté ve 20. století (např. Robinson-Patmanův zákon).

Devátá kapitola - závěr: V závěru práce budou shrnuta základní fakta a bude zhodnoceno naplnění cílů práce.

2) Vymezení základních pojmů

2.1 Hospodářská soutěž

Pro antimonopolní právo je stěžejním pojmem hospodářská soutěž. Hospodářská soutěž je souběžná snaha soutěžitelů na trhu ohledně určitých výrobků nebo služeb s cílem dosáhnout hospodářského prospěchu či jiné hospodářské výhody, která ovlivňuje jejich hospodářskou činnost. Vztahy, které při hospodářské soutěži vznikají, upravuje soutěžní právo. Kolbiště, na němž hospodářská soutěž probíhá a které zároveň vymezuje její rozsah, je relevantní trh. Hospodářskou soutěž lze členit na horizontální (kartel), vertikální (vertikální dohoda), smíšenou a konglomerátní (případ, kdy se dva různé trhy ovlivňují či doplňují, např. trh automobilů a oddělený trh autodoplňků, z nichž některé jsou určeny jen pro určitý typ auta).²

Hospodářská soutěž tedy probíhá na tzv. relevantních trzích. Podle legální definice obsažené v zákoně o ochraně hospodářské soutěže relevantním trhem se rozumí prostorový a časový souběh nabídky a poptávky zboží, které jsou na uspokojení určitých potřeb z hlediska uživatele shodné nebo navzájem zastupitelné. Relevantní trh je tedy určen průnikem tří faktorů, a to předmětu, prostoru a času.

2.2 Monopol

Dalším důležitým pojmem pro tuto práci je pojem monopol. **Monopol** je ve své podstatě hypotetická situace na trhu, kdy podnik nemá žádnou konkurenci, a tak na něho připadá celá poptávka na trhu. Taková situace je však na trhu velmi vzácná, spíše se lze setkat s tím, že jeden podnik ovládá většinu trhu. Ekonomická filosofie, na které je založena protimonopolní politika státu, vychází z poznání, že hospodářská soutěž, tzn. konkurence, je nezbytným předpokladem efektivního rozvoje tržní ekonomiky, zatímco monopol je špatně fungujícím negativním jevem.

---

² HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 1459 p. ISBN 978-80-740-0059-1, s. 674.

2.3 Antimonopolní právo

Antimonopolní pravidla, která jsou upravena ve formě antimonopolního práva, představují specifickou formu regulace, která má napravovat tržní selhání. Robert Neruda však tvrdí, že „spíše než o soutěžním právu je však vhodné hovořit o soutěžní politice, jakožto součásti moderní hospodářské politiky. Cílem soutěžní politiky je ochrana jevu, jenž lze nazvat vzájemným soupeřením výrobců (dodavatelů) o co největší podíl na omezených zdrojích zákazníků (odběratelů) prostřednictvím nabízení kvalitnějšího zboží, nižších cen či širšího výběru. Soutěžní politika je mixem, v němž jsou zastoupeny jak soutěžní právo, tak soutěžní ekonomie, resp. je použitím soutěžní ekonomie v rámci strukturovaného právního rámce.”³

S rozvojem průmyslových aktivit a obchodu mezi jednotlivými oblastmi postupně převládlo přesvědčení, že je třeba do tržních vztahů v nezbytné míře z pozice státu zasahovat. Důvodem bylo poznání, že ona *legendární neviditelná ruka trhu* je sice mocným nástrojem, který je schopný vyřešit mnohé tržní anomálie, jenž je však neustále atakován, vědomě či nepřímo, a to ze strany mnohých subjektů, pro něž je v tu kterou chvíli výhodné tuto ruku ochromit, zlomit nebo se alespoň vyvléci z jejího dosahu, a tím vytvořit podmínky pro dosažení většího okamžitého prospěchu. Politika ochrany soutěže pak vychází z poznání, že takové ataky v konečném důsledku vždy poškozují konečné spotřebitele, a z přesvědčení, že se tyto praktiky negativně odrážejí na výkonnosti ekonomiky, její konkurenceschopnosti či technologickém vývoji. Proto nejpozději od konce 19. stol. vznikají první formální antimonopolní zákony, které jsou v současné době součástí právních řádů zhruba poloviny států světa, tedy nejen všech vyspělých zemí, nýbrž i těch, jež jsou označovány jako země rozvojové.⁴

Důvodem existence práva kontroly koncentrací je zabránit takovému posilování tržní moci, které by podstatně bránilo účinné soutěži. Soutěžní analýza případů spojování je zaměřena do budoucnosti, což představuje podstatný rozdíl oproti soutěžní analýze zneužití dominance či dohod narušujících soutěž. Pozornost je věnována spíše dopadu spojení na fungování soutěže než zkoumání, jak soutěž probíhala v minulosti. Úkolem soutěžního úřadu při posuzování spojení

³ NERUDA, Robert. Je právo hospodářské soutěže právem?. *Právní rozhledy*. 2006, č. 10. ISSN 1210-6410, s. 356.

⁴ NERUDA, Robert. Je právo hospodářské soutěže právem?. *Právní rozhledy*. 2006, č. 10. ISSN 1210-6410, s. 356.

je zjistit, zda fúze či akvizice povede ke kritickému nárůstu tržní síly, která by spojením vzniklému podniku umožnila zvýšit ceny či snížit kvalitu svých výrobků.⁵

Souvisejícím pojmem je pak soutěžní právo. *Soutěžním právem* se obecně rozumí soutěžní právo veřejné, tj. soubor právních pravidel, jejichž účelem je ochrana hospodářské soutěže jako fenoménu, nikoli soukromoprávní vymáhání škod způsobených porušováním antimonopolního zákonodárství. Pro soubor veřejnoprávních pravidel se používá rovněž označení antimonopolní právo, právo existenční ochrany hospodářské soutěže apod., vždy jako výraz snahy odlišit je od druhé podmnožiny soutěžního práva, a to práva na ochranu před nekalou soutěží (resp. práva nekalé soutěže). Existují tedy dvě základní formy zneužití účasti v hospodářské soutěži a tomu odpovídající dva soubory právních pravidel ochrany před tímto zneužitím: nekalé soutěžní jednání (tzv. nekalá soutěž), které je zakázáno a sankcionováno právem nekalé soutěže, a nedovolené narušení hospodářské soutěže, které je zakázáno a primárně sankcionováno právem na ochranu hospodářské soutěže před jeho omezováním.⁶

2.5 Zaměření předpisů na ochranu hospodářské soutěže

Předpisy na ochranu hospodářské soutěže se obvykle soustředí na tři základní problémy, kterými jsou zneužití dominance, koluzivní jednání a tržní koncentrace.

2.5.1 Zneužití dominance

Posouzení vylučujících praktik subjektů s vysokou tržní silou je dvoufázové: v prvním kroku je zkoumáno, zda tržní síla daného soutěžitele je tak vysoká, že to zakládá jeho dominanci, v druhém kroku je sledováno, zda jeho jednání představuje zneužití této dominance. I když i zde jde o pojmy používané právními předpisy, jak dominance, tak zneužití jsou ekonomické kategorie. Základním prvkem posouzení dominance je ve většině případů analýza tržních podílů, avšak sledují se i další veličiny, jako jsou překážky vstupu, úspory z rozsahu, vyspělost trhu, stupeň inovace apod. Jakmile je dominance zjištěna,

---

⁵ NERUDA, Robert. Substantivní test v soutěžním právu. *Právní Rozhledy*, 2008, č. 11, ISSN 1210-6410, s. 385.

⁶ NERUDA, Robert. Náhrada škody způsobené protisoutěžním jednáním jako způsob soukromého vymáhání antimonopolního práva. *Právní Rozhledy*, 2005, č. 12, ISSN 1210-6410, s. 425.

pozornost se věnuje posouzení jejích konkrétních projevů, a to zda nepředstavují zneužití dominance. Za nejběžnější projevy zneužití tržní dominance lze považovat aplikaci nepřiměřeně vysokých cen, uplatňování vázaných prodejů, diskriminaci apod.

2.5.2 Koluzivní jednání

Ekonomickou podstatou koluze, resp. uzavírání dohod narušujících soutěž, je poznání, že nedostatek tržní síly jednotlivého soutěžitele na trhu může být za účelem dosažení monopolního prospěchu kompenzována vzájemnou koordinací jednání více soutěžitelů. V takovém případě se více menších subjektů dohodne, že si nebudou vzájemně konkurovat, což jim umožní vykonávat kontrolu nad cenou a produkcí tak, jako kdyby disponovaly tržní silou zakládající tržní dominanci. Mezi nejčastější případy takových ujednání patří cenové kartely, dohody o rozdělení trhu či omezení produkce. Posouzení ujednání mezi soutěžiteli jako kartelové dohody je doposud převážně právní otázkou; to však neznamená, že by tu ekonomická analýza neměla své místo.

2.5.3 Tržní koncentrace

Třetí tradiční oblastí zájmu soutěžní politiky jsou tržní koncentrace. Ekonomickým motivem spojování soutěžitelů je dosažení potřebné tržní síly prostřednictvím fúzí s jinými subjekty nebo jejich akvizicemi. Tržní síly je tu dosahováno externí expanzí namísto interním růstem. Tržní koncentrace externím růstem není a priori zakázána, povolení soutěžních úřadů podléhají pouze významné případy a toliko ty z nich, které vedou k narušení soutěže, povoleny být nemají. Rozhodnutí o povolení či nepovolení fúze pak odvisí od výsledku použitého testu slučitelnosti spojení (tzv. substantivního testu). Vzhledem k tomu, že jednotlivé testy jsou v soutěžním právu zakotveny maximálně obecným způsobem, je soutěžní analýza fúzí či akvizicí založena téměř výhradně na ekonomických kritériích.

2.6 Struktura předpisů (obecně)

Pro předpisy soutěžního a antimonopolního práva je typické, že struktura soutěžních předpisů je všeobecně založena na generálních klauzulích, tj. zcela obecných ustanoveních vytyčujících základní znaky jednání, které není z hlediska

obecných právních zásad a zásad vyplývajících z příslušného předpisu aprobováno a je třeba je pokládat za nedovolené. To platí jak pro předpisy proti nekalé soutěži, tak i pro předpisy na ochranu hospodářské soutěže, a to jak v rámci národního práva, tak i v komunitárním právu. Generální klauzuli doprovází zpravidla výčet jednotlivých nedovolených jednání, která jsou zvláště typická, opakují se nejčastěji a představují nejzávažnější rušivá jednání.⁷

---

⁷ MUNKOVÁ, Jindřiška. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, xiv, 681 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-173-4, s. 59.

3) Exkurz do antimonopolního zákonodárství v Evropě

Má původní představa o podobě této práce počítala se stručným exkurzem do antimonopolního zákonodárství některé z evropských zemí s kontinentální právní kulturou tak, aby bylo možno udělat srovnání s úpravou a fungováním obdobného zákona ve Spojených státech ve stejném období. Problémem ovšem je, že antimonopolní zákonodárství se v evropských zemích rozšířilo později, převážně až po druhé světové válce a takovéto srovnání by vzhledem k volbě tématu postrádalo smysl.

Určité pokusy o antimonopolní zákony proběhly v roce 1791 ve Francii po Francouzské revoluci, kdy byly prohlášeny dohody konkurujících si výrobců o stanovení cen za neplatné a neústavní. Podobný předpis byl přijat i v Rakousku v roce 1852. Konstatoval, že „*dohody vedoucí ke zvýšení ceny komodity v neprospěch veřejnosti by měly být potrestány jako přestupky*“. I když takovéto dohody zůstaly v Rakousku neplatné i nadále, zákonem z roku 1870 však byly zrušeny sankce za jejich porušení. Naopak podle německých zákonů byly dohody o cenách naprosto legální. Nicméně po rozšíření deprese v Evropě na konci 19. století ztratily tyto myšlenky na přitažlivosti a bylo bráno za zcela samozřejmé, že společnosti spolupracovaly a tvořily kartely, aby zvládly obtížné ekonomické podmínky.⁸

Problematiku monopolů řešila do značné míry i Velká Británie, kde během panování královny Alžběty I. postupně narůstal odpor vůči často krát státem udělovaným a garantovaným monopolům do nebývalých rozměrů. Příkladem byla exkluzivní produkce a obchodování s hracími kartami, kdy soud prohlásil daný královský grant za neplatný, neboť způsobil neoprávněný růst cen, výrazné snížení kvality zboží a diskriminaci maloobchodníků ze strany držitele grantu. Anglický zákon o monopolech, přijatý v roce 1624, pak zrušil všechny královskou mocí vydávaná a garantovaná monopolní práva. Obecně lze však říci, že historie antimonopolního práva sahá ještě dále. Moderní antimonopolní právo totiž do značné míry navazuje na anglické nepsané právo, založené na tradicích a soudních

---

⁸ Papadopoulos, Anestis S (2010). *The International Dimension of EU Competition Law and Policy*. Cambridge University Press. Str.. 8–9. ISBN 978-0-521-19646-8.

precedentech, konkrétně na doktrínu o omezeních obchodu, která se postupně vyvíjela od 15. století a již v období průmyslové revoluce postihovala všechny praktiky směřující k omezení nebo vyloučení konkurence. Smlouvy obsahující stanovení ceny, redukci výroby, rozdělení trhu nebo zisku byly soudy prohlášeny za neplatné, protože poškozovaly veřejný zájem. Účinnost zvykového práva byla však při eliminaci zneužívání tržní síly nízká. Soudní rozhodnutí byla nedostatečně zdůvodněna a soudy neměli prostředky pro kontrolu výkonu svých rozhodnutí.

3.1 Počátky antimonopolního zákonodárství na českém území

Kupříkladu předpisy v Rakousku-Uhersku, jehož součástí byla na přelomu 19. a 20. století i Česká republika, se ještě nevěnovaly přímo antimonopolnímu právu, nicméně již na konci 19. století zde však existovala řada zákonů upravujících některé specifické oblasti, které nebyly zcela netečné k projevům nekalé soutěže. Jako příklad lze uvést zákon č. 26/1895 ř. z., o výprodejích, nebo zákon č. 89/1897 ř. z., o obchodu potravinami a některými předměty užitnými, který se týkal mj. nesprávného označování potravin v rámci hospodářské soutěže. Byly zde tedy již tedy základy ochrany hospodářské soutěže, byť se ještě nejednalo o antimonopolní zákonodárství.

Jedním z výsledků první světové války v roce 1918 pak byla i skutečnost, že nově vzniklý československý stát převzal tzv. malou Saint-Germainskou smlouvou i závazek přistoupit k Pařížské unijní úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví. Důsledkem čehož pak byla povinnost včlenit úpravu práva proti nekalé soutěži do československého právního řádu. Ten však v té době nebyl jednotný na celém státním území, protože na Slovensku, které bylo až do vzniku ČSR uherskou provincií, platilo právo uherské. Stále se však jednalo o ochranu proti nekalé soutěži, nikoli proti monopolu, nicméně lze zde identifikovat problematiku soutěžního práva na českém území. Je příznačné pro význam jednotného trhu v ekonomice státu a chování jednotlivých subjektů na něm, že jak zákon proti nekalé soutěži, tak i zákon o kartelech a soukromých monopolech byly jedny z prvních, které byly zpracovány jako jednotné pro celou tehdejší ČSR.⁹

Jako první byl v rámci ochrany hospodářské soutěže v samostatném

---

⁹ MUNKOVÁ, Jindřiška. *Právo proti nekalé soutěži: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2008, xi, 233 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7179-543-8, s. 13.

Československu vypracován a dne 15. 7. 1927 přijat zákon proti nekalé soutěži č. 111/1927 Sb., z. a n., který navazoval na již zmíněnou osnovu rakouskou a na německý zákon proti nekalé soutěži z roku 1909 zejména svou legislativní koncepcí. Předtím však opět existovaly některé dílčí zákony se vztahem k nekalé soutěži, např. zákon o označování původu zboží č. 5/1924 Sb. z. a n., jehož paralelu bychom ještě donedávna našli v § 46 ObchZ.¹⁰

Ucelený zákon č. 111/1927 Sb., z. a n. pak byl vystavěn na trojím druhu poskytované ochrany, a to na ochraně soukromoprávní, trestněprávní a správněprávní. Soukromoprávní ochrana spočívala v poskytnutí systému žalob zdržovacích, odstraňovacích, o náhradu škody a náhradu nemajetkové újmy, a to za jednání, vymezená jednak generální klauzulí, jednak zvláštními skutkovými podstatami. Některé vybrané skutkové podstaty byly rovněž kvalifikovány jako trestné činy (přečiny, přestupky), které byly stíhány na základě soukromé trestní žaloby. Některá jednání v zákoně jmenovitě uvedená, např. lavinové obchody nebo tzv. jednání premiová byla kvalifikována jako správní delikty, zakázána a postihována jako přestupky pokutou, popř. i vězením.¹¹

K provedení zákona bylo vydáno vládní nařízení č. 30/1928 Sb., z. a n., které upravovalo korporace a orgány pro smírčí řízení ve věcech nekalé soutěže a řízení před nimi. Kromě toho byl o sedm let později vydán zákon č. 75/1935 Sb. z. a n., který zakazoval poskytování a nabízení přídavků při prodeji zboží, což bylo jednání, které by nebylo možné podřadit ani pod generální klauzuli základního zákona.

Jestliže byl co do vytyčených skutkových podstat a prostředků poskytované ochrany prvorepublikový zákon širší než úprava současná, byl naopak užší, pokud jde o věcný a osobní dosah (srov. dále komentář k § 41). Spotřebitelům (konsumentům) se dostalo ochrany jen nepřímo.

V roce 1933 tedy na tehdejší Evropu relativně brzy, byť ne zcela optimálně pro účely této práce, neboť tato práce se zaměřuje na období do roku 1914 byl v Československu přijat zákon o kartelech a soukromých monopolech č. 141/1933 Sb., z. a n., který byl – v souladu s dobou svého vzniku – vybudován na zcela jiných principech než současný český zákon na ochranu hospodářské soutěže.

¹⁰ MUNKOVÁ, Jindřiška. *Právo proti nekalé soutěži: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2008, xi, 233 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7179-543-8, s. 14.

¹¹ MUNKOVÁ, Jindřiška. *Právo proti nekalé soutěži: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2008, xi, 233 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7179-543-8, s. 15.

Na rozdíl od současné koncepce antimonopolního zákonodárství v ČR však tento zákon vycházel ve shodě s tehdy převládajícím evropským pojetím z přípustnosti sjednávání kartelových dohod a pouze zakazoval jejich zneužití.¹²

Zákon tak například stanovil, že *“K platnosti kartelových úmluv jest potřebí, aby byly učiněny písemně. Totéž platí o jejich změnách.”*¹³

To, že zákon kartelové smlouvy v zásadě při splnění pravidel umožňoval potvrzuje i ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 141/1933 Sb., z. a n., které uvádí, že *“Smluvní strany nebo organisace provádějící kartelovou úmluvu jsou povinny postarati se, aby byly o veškerých opatřeních, směřujících ke shodnému postupu ohledně cen, sazeb a obchodních podmínek nebo závěr (výluk), pořizeny zápisy; zápisy, v nichž jest uvéstí podstatný obsah opatření, buďtež uschovávány v časovém pořadí a po uplynutí přiměřené doby v knihy vázány. Knihy tyto jest uschovávatí po deset let, počínajíc ode dne posledního zápisu.”*

Další pravidlo obsažené v ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 141/1933 Sb., z. a n. *“Opatření směřující ke shodnému postupu ohledně závěr (výluk) jakéhokoliv druhu proti odběratelům, dodavatelům, zákazníkům a vůbec třetím osobám musí býti mimoto oznámena příslušnému ministerstvu aspoň osm dnů přede dnem, kterého mají nabýti účinnosti.”*

Tento zákon také v ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 141/1933 Sb. stanovil, že *“je-li důvodná obava, že by prováděním kartelové úmluvy byl ohrožen veřejný zájem nepřiměřeně vysokými cenami (nepřiměřeně vysokými sazbami podniků dopravních, úvěrních nebo pojišťovacích) nebo obchodními podmínkami, jež nepřiměřeně zvyšují ceny (sazby) at' velkoobchodní at' detailní, nebo neodůvodněnými závěrami (výlukami), zahájí příslušné ministerstvo buď samo nebo na příkaz vlády šetření a uvědomí o tom organizaci provádějící kartelovou úmluvu nebo, není-li takové, zástupce smluvních stran.”* Tímto způsobem byla ve 30. letech 20. století v Československu formulována ochrana před zneužitím kartelu či monopolu, který tehdy byl za splnění zákonných podmínek chápán jako legitimní právo podnikatelských subjektů.

---

¹² MUNKOVÁ, Jindřiška. *Právo proti nekalé soutěži: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2008, xi, 233 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7179-543-8, s. 16.

¹³ MUNKOVÁ, Jindřiška. *Právo proti nekalé soutěži: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2008, xi, 233 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7179-543-8, s. 17.

Další ustanovení, které omezovala zneužití kartelů a monopolů bylo ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 141/1933 Sb. Které uvádělo, že *“zjistí-li se šetřením, že jak se zřetelem na kalkulační složky a celkové výsledky hospodaření zúčastněných podniků tak s hlediska národohospodářského jsou ceny nebo sazby nepřiměřeně vysoké nebo že obchodní podmínky nepřiměřeně zvyšují ceny (sazby) ať velkoobchodní ať detailní, nebo zjistí-li se, že závěrami (výlukami) jest neodůvodněně znemožněno nebo povážlivě ohroženo podnikání těch, proti nimž jsou závěry (výluky) namířeny, rozhodne vláda, že se zakazuje smluvním stranám nebo organizaci provádějící kartelovou úmluvu na tuzemském trhu požadovati ceny (sazby) přesahující stanovenou výši nebo užívati určitých obchodních podmínek nebo prováděti závěru (výluku).”*

V poválečném období pak sice tento zákon výslovně zrušen nebyl, ale v prvních dvou letech po skončení druhé světové války uplatnění dojít nemohl a pak jej prakticky zbavilo účinnosti společensko-ekonomické zřízení, nastolené v tehdejší ČSR po únoru 1948. Možnost zneužití dominantního postavení hospodářských jednotek v záměrně monopolisticky organizovaném hospodářství a potřeba předpisu působícího proti této možnosti zanikla ve zdůrazňování předností plánovitého řízení národního hospodářství, pro nějž jako adekvátní stimulátor rozvoje byl namísto trhu a soutěže vytvořen institut spolupráce socialistických organizací.¹⁴

Ačkoli od amerického antimonopolního zákonodárství dělí český zákon z roku 1933 více než 30. let, čímž se nejedná o optimální srovnání, je to na českém území první právní úprava problematiky monopolů a kartelů, a proto jsem ji za tímto účelem zvolil. Navíc byla přijata dříve než v řadě jiných evropských zemí, kde se tento typ zákonodárství leckdy rozvíjel až po 2. světové válce. Odlišnost lze ovšem identifikovat od současného pojetí stejně jako od amerického antimonopolního zákonodárství na přelomu 19. a 20. století. Zatímco americké zákonodárství v čl. 2 Shermanova zákona určité typy dohod přímo zakazuje, československý zákon je v zásadě umožňoval, pokud byly splněny zákonné podmínky.

---

¹⁴ ÚOHS. Vývoj soutěžního práva. *Úřad pro ochranu hospodářské soutěže ČR* [online]. 2012 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/o-uradu/historie-uradu/vyvoj-soutezniho-prava.html>

3.2 Německo - kolébka antimonopolního práva v Evropě

Ačkoli Německo rovněž přijalo antimonopolní zákonodárství o dost později než USA (více než o 20 let), bylo zařazeno do této práce pro účely komparace zejména proto, že Německo je obecně chápáno jako kolébka antimonopolního práva v Evropě. Jednak tedy prakticky není možné najít novodobé antimonopolní právo v žádné jiné evropské zemi, která by ho přijala dříve, jednak Německo z hlediska toho, že bylo první evropskou zemí, která antimonopolní zákon přijala, stojí nesporně za zmínku. Ačkoli se nejedná o zcela totožné období s USA, není časový rozdíl až tak výrazný (v Německu byl první antimonopolní zákon přijat v roce 1923).

Počátkem 20. století převažoval mezi německými politiky názor, že kartely jsou vhodným nástrojem kontroly nestability, která je vytvářena ostrou konkurencí a cenovými válkami. Klíčovým principem německého soutěžního práva byla smluvní svoboda. Z ní ovšem vyplývala nejen legalita, ale dokonce i vynutitelnost případných cenových dohod v rámci soudního procesu (tyto ovšem byly zahajovány pouze v případech extrémních dopadů na spotřebitele). Učebnicovým příkladem německého přístupu ke kartelům byl případ Sächsischer Holzstoff-Fabrikanten Verband (Saský spolek zpracovatelů dřeva) z roku 1897 (říšský soud v tomto procesu rozhodl o přípustnosti tvorby kartelu jakožto efektivního způsobu využití ekonomického potenciálu bez újmy na svobodě ostatních tržních subjektů).¹⁵

První německý antimonopolní zákon proti zneužití hospodářského postavení, tzv. Kartelový zákon (Kartellverordnung), bylo přijat dne 2. listopadu 1923, a to v reakci na vládou rozpoutanou hyperinflaci, kdy značný vliv na tuto skutečnost měl rovněž názor, že cenové dohody k rapidnímu růstu cenové hladiny přispívají. K zákazu kartelů ovšem tehdy ještě v Německu nedošlo; byl pouze ustaven nový úřad, jehož úkolem bylo zajistit, aby kartely nemohly zneužívat svou značnou ekonomickou moc. Zákon ale neměl žádný zásadní dopad a byl tedy obecně hodnocen jako neúčinný. Počet kartelů tedy i nadále rostl, ke konci

---

¹⁵ PANEŠ, Patrik a Josef ŠÍMA. Výzvy antimonopolní politiky v 21. století. *Acta Oeconomica Pragensia*. 2005, roč. 13, č. 3, s. 70.

výmarské republiky byl jejich počet odhadován na čtyři tisíce.¹⁶

Velká krize, která začala v roce 1929 vedla politiky k podpoře další kartelizace jako jednoho ze způsobů socializace hospodářství. Od roku 1930 tak bylo v Německu v případě firem podnikajících ve „zranitelných odvětvích“ německého hospodářství členství v kartelu dokonce povinné. Toto nařízení bylo následně za vlády nacionálních socialistů výrazně rozšířeno s cílem kontrolovat a velmi úzce koordinovat (tedy vlastně centrálně plánovat) národní průmysl.¹⁷

I v případě Německa bylo tedy chápání kartelů na počátku antimonopolního zákonodárství výrazně odlišné od toho, jakým způsobem k nim přistupovalo americké antimonopolní zákonodárství, stejně tak bylo toto pojetí odlišné od dnešní německé legislativy. K zásadním změnám došlo až po 2. světové válce.

Po 2. světové válce však stojí za zmínku, že USA coby mocnost, která poválečnou demokratickou a tržní obnovu západní Evropy bezpečnostně garantovala, finančně podporovala a v okupovaném Západním Německu z části i řídila, měly bezprostředně po válce v této části světa bezprecedentní vliv. Nejméně do vypuknutí války v Koreji měly i zájem na důsledné dekartelizaci a dekoncentraci klíčového průmyslu rodící se SRN a dlouhodobě také na tom, aby se západní Evropa sblížila, ovšem na jiných principech, než propagovaly předválečné mezinárodní ocelářské kartely, resp. aby se nestala protekcionistickou pevností.¹⁸

---

¹⁶ PANĚŠ, Patrik a Josef ŠÍMA. Výzvy antimonopolní politiky v 21. století. *Acta Oeconomica Pragensia*. 2005, roč. 13, č. 3, s. 70-71.

¹⁷ PANĚŠ, Patrik a Josef ŠÍMA. Výzvy antimonopolní politiky v 21. století. *Acta Oeconomica Pragensia*. 2005, roč. 13, č. 3, s. 71.

¹⁸ ŠMEJKAL, Václav. Doktrinální souboj o evropský trust – odkud kam směřuje soutěžní politika a právo EU?. *Právník*. 2014, č. 2. ISSN 0231 – 6625, s. 89.

4) Historický, hospodářský a politický vývoj USA vedoucí k vydání Shermanova zákona¹⁹

Tato kapitola mapuje vývoj Spojených států od roku 1800 do roku 1900. Cílem je čtenáři přiblížit vývoj politicko-hospodářské situace a hospodářský vývoj v průběhu tohoto století, který vyústil, mimo jiné, právě k přijetí antimonopolní legislativy na jeho konci.

4.1 Historický a politický vývoj v 19. století

Na pobřeží Tichého oceánu se rozkládalo teritorium Oregon. Nároky na toto teritorium si dělali Američané a Britové, ostatní kolonizátoři se nároků na toto území vzdali. Podle dohody z roku 1818 mezi oběma stranami bylo území pod jejich společnou správou. Jednalo se však pouze o formální záležitost, neboť Američané žádnou správu neprováděli.

Avšak postupně se mezi Američany roznesla zpráva o úrodné půdě a bohatých lesích v tomto teritoriu a od třicátých let se zde začali usazovat přistěhovalci. V roce 1845 teritorium obývalo asi pět tisíc osadníků. Další osadníci se začínali usazovat na mexickém příhraničním území v Kalifornii. Mexická správa nebyla příliš dobrá a bylo jen otázkou času, kdy místní osadníci zatouží po připojení ke Spojeným státům.

Další mexické území, na jehož připojení si nový stát pomýšlel, byl Texas. Podmínky byly příznivější než v Kalifornii. Američanů žilo v Texasu velké množství²⁰ neboť je mexická vláda od roku 1823 sama zvala kvůli stabilizaci hranice. Mexická vláda začala být ze vznikající situace nervózní, protože v určitých oblastech Američané Mexičany početně značně převyšovali a další přistěhovalectví se pokusila zakázat.

Početná americká kolonie v Texasu požadovala po mexické vládě větší pravomoci. Na konci roku 1834 došlo v Mexiku ke státnímu převratu, generál Santa Anna se prohlásil diktátorem a na počátku roku 1836 mířil se svou armádou do Texasu. Na to zareagovali američtí osadníci vyhlášením nezávislosti. Touha po nezávislosti na Mexiku pak byla ještě znásobena po dobytí pevnosti

---

¹⁹TINDALL, G. B., SHI, D. E.: *Dějiny Spojených států amerických*, 4. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2000. ISBN 80-7106-452-1

²⁰ 20000 v roce 1830

Alamo, kde se málo početná americká posádka zvládla dlouhou dobu bránit před velkou mexickou přesilou, než byla nakonec poražena. Armáda amerických dobrovolníků pod vedením Sama Houstona pak mexickou armádu zcela zničila, Santa Annu zajala. Ten si pak vykoupil svobodu podepsáním dohody, kterou uznal nezávislost Texasu. Sepsali svou ústavu a požadovali připojení ke Spojeným státům. To ovšem nebylo jednoduché. Bylo mnoho důvodů, proč se Spojené státy zdráhaly Texas přijmout.²¹ Citlivé téma ovlivnilo i nominaci demokratů na prezidenta, když váhajícího Van Burena nahradil o expanzi usilující Jamese K. Polk. Aby tolik nedráždil konkurenční stranu whigů, která byla zcela jednoznačně proti otroctví, spojil požadavek na připojení Texasu spolu s požadavkem na připojení Oregonu. Po jeho vítězství v prezidentských volbách dosavadní prezident Tyler zahájil proces připojení Texasu k Unii. Stalo se tak 29. prosince 1845.

Oregon byl pak připojen o rok později, když Britové nebyli ochotni riskovat válku s Američany a tím i ohrožení svých hospodářských zájmů.

Přijmutím Texasu do Unie se značně zhoršily vztahy s Mexikem a prezident Polk se začal připravovat na válku. Vyslal armádu do Texasu, jehož nezávislost nebyla Mexikem uznávána, s cílem vyvolat válku a pokusit se tak připojit ještě další mexické území – Kalifornii a Nové Mexiko. Po útoku Mexičanů na skupinu amerických vojáků schválil Kongres vyhlášení války. Zároveň prezident Polk podněcoval povstání amerických kolonistů v Kalifornii. K tomu nakonec skutečně došlo a Kalifornie se prohlásila za součást Spojených států.

Válka s Mexikem pokračovala na jeho území a Američané dobyli Mexiko City. 2. února 1848 byla podepsána mírová smlouva z Guadalupe Hidalgo. Jejím výsledkem bylo, že se Mexiko vzdalo veškerých nároků na Texas severně od Rio Grande a odstoupilo Spojeným státům Kalifornii a Nové Mexiko. Spojené státy pak Mexiku zaplatily jako odškodné patnáct miliónů amerických dolarů a převzalo všechny pohledávky amerických občanů vůči Mexiku ve výši necelých čtyř miliónů.

Je třeba si uvědomit, že v naznačeném začátku tohoto exkurzu, tj. kolem roku 1800, se Spojené státy nacházely v situaci, kdy před pouhými několika lety získaly bývalé britské kolonie nezávislost na Británii. V začátku se tedy nejedná o vyspělý národ s vlastní historií, ale o směsici lidí mnoha různých národností

---

²¹ Jednalo se např. otázku otroctví a vztahy s Mexikem

spojených dohromady především územím, na kterém žili. Logicky však převažovali lidé národnostně, historicky a kulturně spojení s Velkou Británií. To se projevilo převládajícími britskými kulturně-politickými reáliemi. Dobře patrné je to například právě na právní kultuře, která vycházela z britského common-law²² a stejně tak na politických zvyklostech.

Pro další vývoj ve Spojených státech amerických byl důležitým mezníkem tzv. Missourský kompromis z roku 1819. V této době byl počet svobodných a otrokářských států vyrovnán jedenáct ku jedenácti. Teritorium Missouri, které bylo na nejlepší cestě stát se plnohodnotným státem Unie²³ představovalo v tomto kontextu tedy problém, jelikož se do něho stěhovalo spousta lidí z Jihu, kteří si s sebou pochopitelně brali veškerý svůj majetek – tedy i otroky. Tento fakt hrozil narušit rovnováhu mezi počtem svobodných a otrokářských států. Nakonec byla dohoda umožněna současným přijetím nového státu Maine, čímž poměr svobodných a otrokářských států zůstal zachován. Při schvalování Missourského kompromisu byl k návrhu připojen dodatek, aby otroctví bylo zakázáno ve všech dalších státech severně od šestatřicátého stupně třicáté minuty severní šířky.

Systém dvou dominujících politických stran vznikl ve volbách v roce 1836. Postupným vývojem došlo ke vzniku dvou táborů, v nichž se politické přesvědčení formovalo okolo stoupenců nebo naopak odpůrců prezidenta Jacksona. Budoucí demokraté, kteří vybírali Jacksonova nástupce pro volby do úřadu prezidenta Spojených států, vybrali jako svého kandidáta dosavadního viceprezidenta Martina Van Burena. Druhý tábor, whigové, kteří se pak postupem času integrovali do republikánské strany, vybrali kandidátů více. Jednotící ideou budoucí republikánské strany pak byl především odpor k dosavadnímu prezidentovi Jacksonovi.

Za vlády dalšího prezidenta Johna Tylera (v letech 1841 až 1845) došlo k jednání s Velkou Británií, se kterou měly Spojené státy mnoho třecích ploch. Do Washingtonu byl vyslán lord Ashburton, který během své mise dojednal hranice státu Maine s anglickými koloniemi na severu. Vyřešily se i další příhraniční rozpory.

---

²² Anglické zvykové právo

²³ K tomu Missouri potřeboval šedesát tisíc obyvatel.

Po připojení nových území po mexické válce²⁴ vyvstal problém jak se postavit k problému otrokářství. V Texasu otrokářství kontinuálně fungovalo a Kongres se smířil s přijetím dalšího otrokářského státu. Problém spočíval v tom, že na území Mexika bylo již otroctví zrušeno, a proto byl k Polovu návrhu zákona o územních ziscích ve válce s Mexikem připojen dodatek poslance Davida Wilmota, který zakazoval, aby na nově získaných teritoriích již nebyla připuštěna existence otroctví.²⁵ I když tento dodatek nebyl nikdy ratifikován, byla již příliš zakořeněna ve veřejném mínění.

Otázka nabyla na aktuálnosti po nález zлата a následném vypuknutí zlaté horečky v teritoriu Kalifornie. To mělo za následek značný přísun lidí doufajících v nález zлата. Obyvatelstvo se začalo rychle rozrůstat. V prosinci 1849 podpořil nově zvolený prezident Zachary Taylor návrh na okamžité uznání Kalifornie jako státu. Zároveň požadoval, aby do debaty nebyla vnášena otázka otroctví.

Nicméně otázka otroctví neustále rozjitřovala vášně v Kongresu. Jižané se obávali vychýlení rovnováhy přijímáním dalších svobodných států, Sever pak na druhé straně zase zaujímal stanovisko, že není žádný důvod pro rozšiřování otroctví do nových států. Situace se stávala stále vyhrcořenější a strašák občanské války se stále více vynořoval na obzoru. Aby takovéto situaci zabránil, navrhl v roce 1850 senátor Henry Clay balík osmi rezolucí, které by sporné záležitosti řešily. *V nich se počítalo s přijetím Kalifornie jako svobodného státu, s uspořádáním zbývajících částí území Jihozápadu bez jakýchkoliv omezení vztahujících se k otroctví, se zamítnutím Texasem požadovaného přemrštěného územního nároku, s kompenzací Texasu za zamítnutí jeho územního nároku v podobě převzetí jeho dluhu, s potvrzením existence otrokářství v Kolumbijském okrsku, zároveň však se zákazem obchodu s otroky přes jeho hranice, s přijetím účinnějšího zákona o uprchlých otrocích a se zbavením Kongresu moci zasahovat do obchodu s otroky mezi jednotlivými státy.*²⁶ Nezdálo se, že by návrh měl šanci získat podporu jako celek, proto se hlasovalo o jednotlivých bodech zvlášť. Z celkových osmi jich bylo schváleno celkem pět a krize byla opět na nějaký čas zažehnána.

---

²⁴ Tj Texasu, Kalifornie a Nového Mexika

²⁵ Tzv. Wilmotova podmínka

²⁶ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: *Dějiny Spojených států amerických*, 4. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2000.str. 296 ISBN 80-7106-452-1

Nicméně otázka otroctví se vynořovala znovu a znovu, pro obě strany byla velmi důležitá. Jedinou nadějí na odvrácení hrozící občanské války bylo uzavírání neustále nových a nových kompromisů, které se však s postupujícím časem stávaly více a více obtížné. Dalším problémem kompromisů byla jejich nejednoznačnost. Obě strany si je pak vysvětlovaly podle svých potřeb a nebylo pořádně jasné, která ze stran je v právu. Obě strany sváděly boje, kde jen byla možnost. Postupem času došlo i na skutečné boje, známé jako „krvácející“ Kansas.

Krise pak dále eskalovala po zvolení republikánského kandidáta Abrahama Lincolna do úřadu prezidenta Spojených států. Ihned po volbách vyhlásil zákonodárny sbor Jižní Karolíny své odtržení od Unie a brzy ho následovalo dalších šest států, které pak vyhlásily Konfederované státy americké.

4.2 Hospodářský vývoj v 19. století

Vývoj v 19. století byl turbulentní a dynamický ve všech oblastech, ať už se budeme soustředit na sociální, politický či ekonomický vývoj.

Počátek 19. Století byl ve znamení expanze na Západ. První cesty průkopníků mířily do Santa Fé, hlavního města a obchodního střediska Nového Mexika. Mexičané dali najevo, že američtí obchodníci budou vítáni. Začaly se tedy organizovat karavany s kolonami vozů, které vezly nejrůznější zboží a v Santa Fé ho pak vyměňovali především za mexické drahé kovy.

Velké množství lidí mířilo stále častěji na Západ. Různé sociální skupiny se usazovaly v různých oblastech. Cílem plantážníků a jejich otroků byly ponejvíce státy Alabama a Mississippi, další vystěhovalci pak mířili údolím Ohia a k velkým jezerům. Při tomto stěhování se noví osadníci střetávali s Indiány, kteří byli vytlačováni více a více na západ. Výrok jednoho britského cestovatele jasně dokládá, jak tyto změny nutně museli tehdejšími současníkům připadat převratné: *„Stará Amerika se zřejmě rozpadá a stěhuje se na západ. Rodiny, dostavníky, bryčky a jezdcí na koních vytvářejí vskutku skvostný obraz ruchu a činorodosti, roztaženi po více než třech stech mílích.“*²⁷

---

²⁷ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: *Dějiny Spojených států amerických*, 4. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2000.str. 218 ISBN 80-7106-452-1

I další průběh 19. století byl poznamenán osidlováním západu Spojených států. *Po roce 1860 více než polovina obyvatel žila za Apalačským pohořím*²⁸ a počet obyvatel navíc díky přistěhovalectví neustále rostl. Osidlování samozřejmě pokračovalo překročením řeky Mississippi a nezastavilo se, dokud se mu do cesty nepostavil Tichý oceán.

V roce 1820 byl přijat nový zákon o půdě, který snížil cenu za akr a minimální velikost parcely. Bylo tedy možné, aby si průměrný osadník koupil půdu za opravdu nízkou cenu. A pokud částku neměl, byla zde široká škála dostupných úvěrů od bank. Avšak osadníci dále bojovali za zlepšení podmínek při obsazování západu. Jejich cílem bylo, aby zákon uznal právo záboru. Pokud tedy někdo obdělával půdu, která mu nepatřila, měl mít možnost si ji za minimální cenu koupit. Dalším jejich požadavkem pak bylo tzv. odstupňování, tedy postupné snižování ceny dosud neprodaných pozemků. Zákon z roku 1830 umožňoval si vykolíkovat parcelu ještě před výměrem pozemků a zákon o odstupňování ceny z roku 1854 vyhověl požadavku na snižování ceny neprodané půdy.

Západ spojených států se tak díky růstu osídlení, především zemědělci, a příhodným klimatickým podmínkám, stal producentem potravin pro ostatní oblasti. S rostoucí obchodní výměnou se zbytkem země sílil tlak na zajištění dopravního spojení na západ. Zpevněné silnice, dosud stavěné převážně na východě, začaly pomalu směřovat i na západ. Na počátku století bylo možné se dostat po silnici až do Ohia, v polovině století pak až do státu Illinois. Rovněž bylo možné využít poměrně pohodlnou říční dopravu, která se dále zlepšila ve dvacátých letech po příchodu parníků a vlečných člunů. S jejich příchodem se pak cestování nebo přeprava nákladu značně zlevnilo a zrychlilo.

Před polovinou století pak přišel nástup železnice. Od roku 1840 do začátku občanské války bylo postaveno asi 49000 km železnic. Nebyla sice tak pohodlná jako říční doprava, nicméně byla rychlejší, levnější a spolehlivější.

Na severovýchodě pak začala průmyslová revoluce a tím tedy nástup průmyslu. Nové vynálezy zdokonalily téměř všechny oblasti tehdejšího života. Mezi ty nejzásadnější lze zařadit odzrňovač bavlny nebo žací stroj. Nelze zapomenout ani na telegram, který kolem poloviny století po natažení linky až do San Francisca spojil celou zemi a dovolil rychlý přenos zpráv.

---

²⁸ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: *Dějiny Spojených států amerických*, 4. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2000.str. 218 ISBN 80-7106-452-1

Spolu s růstem průmyslu začínal od padesátých let i růst měst, který byl přímým důsledkem průmyslové expanze. Do té doby většina amerického obyvatelstva žila spíše na venkově. Mezi největší města patřily především východní přístavy, New York, Boston, Filadelfie a Baltimore. Město New York bylo prvním americkým městem, které dosáhlo hranice jednoho miliónu obyvatel. Procento městského obyvatelstva se zvýšilo ze tří v roce 1790 až na více než šestnáct v roce 1860.²⁹

Boom přistěhovalectví začal na počátku století, kdy odpadla omezení způsobená Napoleonskými válkami. Ještě více mu pak napomohly osobní lodě, které pravidelně vyráželi z Evropy do Spojených států. Díky značné konkurenci mezi přepravci byla i cena lístku do Ameriky vcelku dostupná. Mezi lety 1845 a 1854 přijelo téměř dva a půl milionu nových obyvatel, což představovalo čtrnáct a půl procenta tehdejšího obyvatelstva Spojených států. Další faktory, které růstu přistěhovalectví napomáhaly, byl dostatek vcelku levné půdy a naopak vysoké náklady na pracovní sílu.

Po vyčerpávající občanské válce byla v sedmdesátých letech americká společnost vyčerpaná složitým procesem obnovy Jihu. Místo toho se pozornost a podnikavost začala přesouvat do dvou nových pohraničních oblastí – nového Jihu a nového Západu. Byla to zároveň šance pro přebudování hospodářské struktury na Jihu, kde před občanskou válkou dominovalo zemědělství a téměř chyběl průmysl.

A průmysl se na Jihu opravdu začal rozvíjet. Jako první došlo k rozvoji textilní výroby, který nastal v osmdesátých letech. Další odvětví průmyslu, které se začalo na Jihu prosazovat byl tabákový průmysl, spjatý zejména s rodinou Dukeů. Hospodářský úspěch rodinného tabákového průmyslu byl spjat se synem zakladatele firmy Jamesem Buchananem Dukem. Jeho metody podnikání byly velice dravé. Nakonec došel on i jeho soupeři k poznatku, že výhodnější pro další podnikání bude spojení. V roce 1890 tak tedy vznikla firma, která kontrolovala 90 procent tabákové produkce ve Spojených státech.³⁰

Další oblastí, na kterou se zaměřila pozornost Jižanů, byla těžba nerostného bohatství. Rozvinula se zejména těžba uhlí v Západní Virginii a k ní

---

²⁹ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: *Dějiny Spojených států amerických*, 4. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2000. ISBN 80-7106-452-1

³⁰ O této firmě bude v této práci ještě řeč v kapitole *Významné soudní procesy vztahující se k antimonopolnímu zákonodárství*

přidružená výroba oceli. *Dalším následkem průmyslového rozvoje byla zvýšená poptávka po bydlení, která s sebou zase nesla rozvoj dřevařského průmyslu, který ke konci století dosáhl většího obratu než textilní průmysl.*³¹ S přelomem století se objevily další průmyslové oblasti, jejichž využití spustilo ještě větší průmyslovou revoluci: ropné zdroje na Jihozápadě a výroba elektřiny z vodních zdrojů na Jihovýchodě.

Situace v zemědělství po zrušení otroctví nebyla tak příjemná. Většinou farmářů se příliš nedařilo a ve struktuře zemědělců obdělávající půdu začali na Jihu převažovat osoby, které měly půdu pouze v nájmu nebo v pachtu. Tato situace měla přirozeně za následek, že lidé, kteří půdu obdělávali, k ní neměli žádný vztah, protože nebyla jejich.

Termínem nový Západ se nazývají nehostinné, vyprahlé oblasti neboli Velké pláň. Dlouhou dobu o tato území nebyl mezi bílým obyvatelstvem téměř žádný zájem. A tak tyto rozlehlé oblasti obývali především indiáni a na oblast bylo pohlíženo jako na brzdu při cestě k Tichému oceánu. To se však změnilo s nálezem nerostných surovin, s dokončením transkontinentální železnice, s rozvojem dobytkařství a s poznáním, že i vyprahlou krajinu lze zúrodnit. Zájem o nová území pak přispěl k dalšímu rozšiřování do nových teritorií a států.

Po přijetí Colorada v roce 1876 se rozšiřování zastavilo, neboť ho blokovali demokraté, kteří měli obavy z nových republikánských základem v nově vzniklých státech. Situace se změnila po drtivém vítězství republikánů v roce 1888, kdy byla v rychlém sledu přijata Montana, Washington a obě Dakoty, následovány později Idahem, Wyomingem, Utahem, Oklahomou, Arizonou a Novým Mexikem, čímž se počet států vyšplhal až na počet čtyřiceti osmi států v roce 1912.

Od konce občanské války až do konce století zažívaly Spojené státy nebývalý vzestup. Během necelých čtyřiceti let došlo k obrovskému růstu ve všech oblastech – ať už se jednalo o populaci, zemědělskou a průmyslovou produkci.

---

³¹ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: *Dějiny Spojených států amerických*, 4. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2000. Str. 371 ISBN 80-7106-452-1

5) Okolnosti přijetí a fungování Shermanova zákona v letech 1890-1914³²

Úvodem této kapitoly je vhodné řídi, že pojetí antimonopolní politiky i antimonopolního zákonodárství v USA se od přijetí prvního a základního antimonopolního předpisu, tzv. Shermanova antitrustového zákona z roku 1890, do dnešní doby výrazně změnilo. Tehdejší historická snaha ohijského republikánského senátora Johna Shermana konstituovat americké antitrustové zákonodárství znamenala v devatenáctém století značný průlom do kulturního zázemí hospodářské politiky v neposlední řadě i do právního vědomí podnikatelské a širší veřejnosti. Soutěžní autority se angažovaly v tvrdém boji proti trustům, gigantickým tržním subjektům koncentrujícím značnou hospodářskou moc. V posledních třech dekáдах pak bylo vedeno jen několik málo rozsáhlých soudních sporů týkajících se porušení pravidel hospodářské soutěže. Mnohokrát byla dokonce diskutována možnost reformy antimonopolního zákonodárství (v současnosti běžné součásti legislativy každé vyspělé tržní ekonomiky) a liberální ekonomové často zmiňují i eventualitu jeho celkového zrušení. V této práci nás však zajímá zejména období 1890-1914.

5.1 Okolnosti přijetí Shermanova zákona

Od roku 1890 se objevovaly dvě vize přístupu k antimonopolnímu právu. Podle jednoho pohledu je trh, orámovaný pouze common-law, chápán jako na mechanismus určený k usnadnění výměny zboží a služeb mezi jednotlivci. Podle této teorie monopoly skončí bez jakéhokoliv vládního zásahu. Podle ekonomické teorie, z které tento pohled na věc vychází, zisky existujícího monopolu přilákají na trh další hráče, kteří moc monopolu postupně srazí. Druhá teorie vidí trh jako mechanismus, který může ovlivňovat spotřebitele, pracovníky a menší a střední podniky. Podle ní tihne trh k monopolu, pokud nezasáhne vláda. Shermanův zákon ztělesňoval legislativní kompromis mezi těmito dvěma pohledy na věc. Potvrdil volnou soutěž jako jediný a základní způsob přerozdělování zdrojů, zároveň ale odmítl názor, že by vláda nemohla do tržních sil intervenovat.

Debaty na téma regulace monopolů se objevily na konci 19. století jako reakce na růst trustů a jejich ekonomickou sílu. V tomto období přístup americké

---

³² PERITZ, Rudolph J.R.. *Competition Policy in America : History, Rhetoric, Law.* : Oxford University Press, USA

vlády k tomuto problému tíhl k ponechání problematiky monopolů k řešení trhu. A nejednalo se pouze o přístup vlády. Rovněž americké zvykové soudy se velice zdráhaly zasahovat do tržních transakcí. Postupem času byl ale tento přístup stále více napadán řadou různých hnutí, která požadovala větší vládní intervence na poli volného trhu. Argumenty těmto hnutím dodávaly trusty a jiná ekonomická uskupení sama. Zastánci zásahů vlády do ekonomiky viděli trusty jako důkaz náchylnosti trhu k manipulaci ze strany velkých a mocných firem. Naopak zastánci volného trhu vysvětlovali existenci trustů jako důsledek neúspěšného technologického pokroku nebo jako důsledek chybných zásahů státu do ekonomiky. Jako lék viděli naopak jakékoliv odstranění zásahů státu do ekonomiky.

K problému se v Senátu vyjádřil senátor John Sherman, který prohlásil, „že je třeba dbát vůle voličů nebo se připravit na příchod socialistů, komunistů a nihilistů“.³³ Tento jeho výrok nepoukazoval na nedávné celostátní železniční stávkou ani ještě čerstvější Haymarket Affair³⁴, která vyprovokovala obavy z šíření marxismu a třídního boje. Sherman měl na mysli obavy z rozsáhlých politických a sociálních nepokojů vyvolaných rozhořčením obyvatel vůči trustům. Symbolem této éry byla firma Standard Oil Johna D. Rockefellera, která byla v soudobém tisku s oblibou zobrazována jako nenasytná hrozivá chobotnice s chapadly roztahujícími se po celé zemi.

Z celonárodního hlediska se přístupy jednotlivých států k regulaci monopolů lišily. Zákony jednotlivých států odrážely širokou škálu postojů ke kartelům a trustům. V menším počtu států pak byly tyto firmy předmětem aktivní regulace. Orgány států Ohio, Michigan a New York aktivně stíhaly holdingové společnosti a trusty za překročení zákonných oprávnění. Ve většině států však tento problém nebyl nijak řešen. Nejen to, v letech předcházejících přijetí Shermanova zákona, byly ve státech New Jersey a Delaware přijaty právní úpravy, které povolovaly a tím pádem i lákaly, holdingové společnosti a trusty. To mělo samozřejmě za následek, že se tyto společnosti stěhovaly ze států, které jim svou snahou o jejich regulaci způsobovaly problémy, do států s benevolentnějším přístupem.

---

³³ PERITZ, Rudolph J.R.. *Competition Policy in America : History, Rhetoric, Law.* : Oxford University Press, USA, str. 23

³⁴ Jednalo se o bombový útok na odborářskou demonstraci v Chicagu

Projednávání Shermanova zákona začalo jen 10 měsíců po přijetí Interstate Commerce Act³⁵.

5.2 Čl. 2 Shermanova zákona³⁶

Podle článku 2 Shermanův zákon zakazuje:

- a) **Každou smlouvu, spojení nebo tajnou úmluvu, jejichž cílem je omezení obchodu;**
- b) **Jakoukoliv monopolizaci nebo pouhý pokus o ni a tajné úmluvy s jinými, s cílem monopolizovat nějakou část obchodu nebo trhu.**

Porušení zákona se trestá pokutou nebo vězením a poškozená osoba může viníka žalovat o náhradu až do výše trojnásobku způsobené škody.

5.3 Systematika Shermanova zákona

Systematika Shermanova zákona je velmi jednoduchá, neboť celý zákon sestává z pouhých osmi ustanovení. Tento zákon zakazuje mimo jiné jakékoli pokusy o monopolizaci trhu nebo spojení s jinou osobou, jehož cílem by bylo dosáhnout monopolizace trhu. Dodržování zákona mělo být v počátku jeho existence zajištěno sankcí v podobě pokuty do výše 5000 USD, což byla na přelomu 19. a 20. století vysoká částka. Nyní je samozřejmě sankce výrazně vyšší, aby odpovídala ekonomické situaci na trhu. Skutečným přínosem tohoto zákona bylo rozšíření hospodářských pravomocí státu a účinnější uplatňování práva při potlačování nežádoucích praktik soukromé tržní síly. Rozhodnutí soudu o porušení zákona dále dokonce opravňovalo poškozené subjekty uplatnit nárok na trojnásobek způsobené újmy. Zákon dále stanovil také sankce trestněprávní odpovědnosti a možnost konfiskace majetku.

Shermanův zákon je navíc formulován velmi obecně, což dává prostor pro nejrůznější výklady. Shermanův zákona navíc nestanovil, že samotné monopolní

---

³⁵ Zákon na podobné téma, týkal se regulace železnic, 1887

³⁶ KLUSOŇ, V.: Spojené státy americké: Antitrustové zákonodárství, Týdeník Ekonom, 1993, č. 22, s. 55-56, ISSN 1210-0714.

postavení (monopolní postavení „per se“) je nezákonné, ale nezákonné je za předpokladu, že splňuje tři pravidla stanovená v Shermanově zákoně. Jedná se o následující podmínky:

- 1) Prokázání vylučovacího či protisoutěžního chování.
- 2) Konkrétní záměr kontrolovat ceny či eliminovat konkurenci.
- 3) Pravděpodobnost úspěchu takového záměru.

5.4 Fungování Shermanova zákona

Jak je již zmíněno výše, celkový pohled na danou problematiku by se dal zjednodušeně shrnout do dvou politicko-ekonomických směrů. Jedna skupina chtěla ekonomiku regulovat na základě „veřejného zájmu“, druhá skupina naopak regulaci odmítala a oháněla se právem na „smluvní svobodu“.³⁷ Postupně také rostla role Nejvyššího soudu Spojených států. V této době se Nejvyšší soud přikláněl k zásadě svobodného uzavírání smluv. Za oprávněné důvody pro regulaci státu v oblasti soukromých smluv byly považovány: odvětví, která podle common-law spadala pod pojem „veřejný dopravce“³⁸ (do toho pojmu spadaly železnice) a odvětví, která mohla mít dopady na „veřejné zdraví a veřejnou morálku“.

S novým vývojem už přestaly stačit předpoklady klasické politické ekonomie. Nejvíce znepokojující byly akumulace obrovského majetku v rukou trustů a fondů a zpochybnění klasického ekonomického předpokladu, že monopoly mohou vzniknout a existovat pouze za přispění státu. Vzhledem k politickému a sociálnímu vývoji regulace podle common-law již nenabízela dostatečnou záruku vypořádání se se zcela soukromými monopoly. Smluvní svoboda, která byla původně zakotvena jako obrana jedince vůči suverénní moci státu, se teď stala mocnou obranou soukromých zájmů proti většinové vládě.

Avšak víra v dosavadní způsob řešení této otázky, víra ve smluvní svobodu, byla otřesena novými ekonomickými podmínkami. Progresivisté a někteří konzervativci v Kongresu pochopili, že šíření velkopodnikání v dosud nepoznané podobě, ohrožuje rovnost a ekonomickou nezávislost. Postupně se měnil i pohled na trusty, které byly dříve vnímané jako instituce svým způsobem udržující společnost. Nový pohled široké veřejnosti se však proměňoval a kartely

---

³⁷ Public interest vs freedom of contract

³⁸ Common carrier

byly nadále vnímané spíše jako hrůzostrašná koncentrace ekonomické moci na úkor celého společenství.

Dne 21. ledna 1888 navrhl kongresman Henry Bacon ustanovení komise pro dohled nad výrobci³⁹, jejímž výstupem pak mělo být doporučení vhodné legislativy. 30. července zveřejnila komise svou předběžnou zprávu. Během dvou týdnů představil senátor John Sherman spolu s několika svými kolegy návrh protimonopolního zákona, který se odvolával na závěry senátní finanční komise, jejímž byl John Sherman předsedou. O měsíc později pak v plénu předložil návrh zákona. Zákon byl poměrně radikální, pracoval s výrazy jako...“všechny smlouvy, kontrakty, trusty, domluvy a jejich kombinace...jejichž účelem by bylo omezovat plnou a volnou hospodářskou soutěž...nebo které by na spotřebitele přenášely další náklady...se prohlašují za protiprávní, odporující veřejnému pořádku“.

Senátní debata o tomto návrhu zákona začala 23. ledna 1889. V průběhu diskuze o tomto zákonu mezitím přijaly státy New Jersey, New York a Delaware radikální zákony, které umožňovaly korporacím vlastnit akcie jiných korporací. Po patnácti měsících debat schválil Senát poměrem 31-28 návrh Johna Shermana k postoupení právnímu výboru. Po šesti dnech předseda výboru George F. Edmunds předložil návrh zákona, který se svému předchůdci příliš nepodobal. Jazyk a obraty senátora Shermana, který hovořil o „plné a volné hospodářské soutěži“ a „zákazu přenášení dalších nákladů na spotřebitele“, byl nahrazen výrazy „smlouvy omezující obchod“ a „pokusem o zmonopolizování odvětví“. Tato podstatně okleštěná podoba zákona pak během týdne získala podporu 52-1.

Přestože byly formulace v zákonu změněny a zmírněny, rozdíl mezi oběma verzemi zákona nebyl zase až tak propastný. Přesto však se senátor Sherman proti novému návrhu zákona silně postavil. Tvrdil, že...“zákon bude ve vztahu k trustům a korporacím zcela neúčinný. Všechny společnosti ho mohou porušit beze strachu z trestu.“

Na půdě Senátu o zákonu stále probíhala debata a senátoři se shromáždili do dvou táborů. V podstatě se jednalo o senátora Shermana a jeho podporovatele na jedné straně a o zastánce zákona předloženého předsedou právního výboru Georgem F. Edmundsem. Sherman a jeho příznivci argumentovali, že kartely a trusty jsou v přímém rozporu s „průmyslovou“ svobodou občanů. Tento svůj postoj pak senátor Sherman dále rozvedl. Popsal podle něho dva nejškodlivější

---

³⁹ Committe on Manufactures

případy zneužívání monopolního postavení na trhu. V prvním případě se jedná o situaci, kdy kartel kontroluje trh a zvyšuje ceny, z čehož pro spotřebitele resultuje vyšší cena a nedostatek výrobku. Druhý problém pak spatřoval v pojmu „průmyslová svoboda“. Nejedná se o pojem svobody tak, jak si ho pravděpodobně každý z nás představí. Jednalo se o osvobození od korporační kontroly obchodu. Senátor Sherman dále spojil celý ryze ekonomický problém s politickým. Pokud bude nadále probíhat nekontrolovatelný vývoj, hrozí, že následky, které z tohoto vývoje vzniknou, už nebudou pouze ekonomické, ale i politické.

Navzdory těmto rozepřím sdílely obě strany dva principy. Prvním z nich byl, že ani jedna strana nezpochybňovala nutnost zásahu. Sherman a jeho stoupenci chtěli upravit tuto oblast normou pozitivního práva. Konkurenční tábor pak dával přednost soukromé regulaci trhu pomocí smluv. Role vlády a soudů byla z jejich strany vnímána jako role poslední instance, která by měla nastoupit co možná nejpozději.

Druhým sdíleným principem (byť pro každou ze stran z jiných důvodů) bylo přesvědčení, že cena zboží by měla být spravedlivá.

V návaznosti na ustanovení Shermanova zákona, které zakazuje „všechny smlouvy, které by omezovaly obchod a monopolizaci“, se objevily prostředky zcela se vymykající common-law. Podle common-law důsledkem zjištění nepřiměřeného omezení obchodu bylo přinejhorším to, že smlouva nebyla považována za platnou, a tudíž nemohla být na ostatních stranách nijak vynucena. Pokud bylo zjištěno, že trust nebo holdingová společnost překročily svá zákonná oprávnění, důsledkem mohlo být zrušení jejich zakládacích listin. V takovém případě pak jednoduše majitelé firmu založili znovu pod jinou jurisdikcí.

Jak již bylo zmíněno v předchozím odstavci, spolu s přijetím Shermanova zákona se objevily možnosti potrestání viníků, které common-law neznalo. Do Shermanova zákona byly nejen zaneseny nové protiprávní skutky, ale obchodníky navíc ještě ohrožoval možnými následky jeho porušení. Nyní mohlo dojít k uvěznění konkrétního podnikatele a konfiskaci jeho majetku.

Za prvé: „osoby postižené nelegálními praktikami monopolů ve svém podnikání nebo na svém majetku“ *mohli hledat zadostiučinění u soudu a žádat „trojnásobek utrpěné škody, náklady na oblek a náklady na svého obhájce“.*⁴⁰

---

⁴⁰ PERITZ, Rudolph J.R.. *Competition Policy in America : History, Rhetoric, Law.* : Oxford University Press, USA, str. 25

Za druhé: některé druhy smluv byly nyní zcela ilegální. Generální prokurátor byl instruován stíhat, ať už civilní nebo trestní žalobou každého, kdo se proti zákonu provinil. Osobám shledaným vinnými hrozila pokuta, vězení nebo obojí. Ještě více významné, než kriminalizace kontraktů, které byly podle common-law v pořádku, bylo ustanovení Shermanova zákona, které opravňovalo vládu, aby použila nejextrémnější ze svých svrchovaných pravomocí mimo uvěznění – zabavení soukromého majetku.

Kombinace občanských a trestních sankcí v zákoně prošla oběma komorami bez jakýchkoliv debat, navzdory tomu, že se zdálo, že překračuje práva tradičně chráněná podle common-law – vlastnická práva.

Ačkoliv federální antimonopolní právo vzniklo zákonem, soudci a akademici ho pochopili jako možnost vytvořit federální soutěžní common-law. V následujících dvaceti letech po přijetí Shermanova zákona se s ním soudci neustále potýkali a došlo k vytvoření dvou skupin. První skupina se nazývala „Literatist – Literáti“. Frakce Literátů, která měla v prvních letech fungování Shermanova zákona převahu, chtěla naplnit slova zákona zakazující doslova každou smlouvu omezující obchod. Podle jejich pojetí by byly zakázány nejen cenové kartely, ale i dohody o partnerství a dokonce i jednoduché kontrakty o prodeji zboží. Nicméně toto zcela určitě nebyl záměr zákonodárce.

Pod striktní výklad Shermanova zákona podle frakce Literátů spadalo i jednání asociací, ať už obchodních kartelů nebo odborových svazů. Všechna tato sdružení, tedy obchodní kartely a odborové organizace, byly nezákonné.

Druhá skupina, jejíž názor časem převážil, požadovala, aby jako rámec pro analýzu efektů vzniklých „omezením obchodu“, byla použita „Rule of Reason“, tedy vláda rozumu. Pouze tedy *nepřiměřené* omezení obchodu by mělo mít za následek pozornost příslušných úřadů.

Je třeba si uvědomit, že rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států, kromě relativně malého počtu výjimek, týkajících se např. průmyslových a rasových vztahů, svobody projevu nebo přezkumu hospodářské legislativy, byla vždy vcelku jednotná, maximálně s jedním nebo dvěma soudci v opozici. Ve skutečnosti i rozhodování o antimonopolních otázkách, bylo většinou téměř jednohlasné. Rozhodnutí ve věci Northern Securities, ve kterém soudci reprezentovali dokonce čtyři různé názory, bylo pouze jedním ze tří (z celkového počtu cca dvaceti pěti případů), které soudce v letech 1890 až 1911 rozdělilo.

Avšak již kolem roku 1900 bylo zjevné, že se prosadí pohled frakce „Rule of Reason“. Zlom nastal v roce 1904 v případě již zmíněných Northern Securities. Celý proces konsolidace pak byl završen o sedm let později v roce 1911 v případě společnosti Standart Oil.

V roce 1897 bylo poprvé zformulováno stanovisko k Shermanovu zákonu frakcí Literátů. Jednalo se o rozhodnutí v případě Trans-Missouri Freight Association. Toto rozhodnutí pak ovlivnilo federální okresní a obvodní soudy v jejich postojích a v jejich odůvodněních. Tyto nižší soudy se řídily tímto stanoviskem a v novém předpisu viděly možnost udělenou jim Kongresem, vytvořit svými rozhodnutími federální common-law. Termíny monopolizace a omezení obchodu byly soudy chápány tím způsobem, že je na soudu, aby posoudil přiměřenost trustů, kartelů a jiných uskupení omezujících obchod.

Když došel případ k Nejvyššímu soudu, Trans-Missouri Freight Association pokračovala ve své obhajobě a tvrdila, že volná soutěž v oblasti železničního podnikání vede pouze ke zbankrotování a ke zničení nevinných akcionářů.

Nicméně Nejvyšší soud změnil náhle názor. Označil veškeré dohody o stanovení cen za nezákonné, bez ohledu na přiměřenost. Problémem totiž bylo určit, zda je domluvená cena přiměřená nebo ne. Nejvyšší soud ve svém stanovisku dovedl, že jediná přiměřená cena je ta, která je stanovena na základě volné soutěže.

Odezvou bylo protichůdné stanovisko soudce Whita, který se v něm postavil za názory nižších federálních soudů, obžalovaných a části kongresmanů, kteří se domnívali, že extrémní volné hospodářské soutěže je třeba alespoň zčásti korigovat. A že soukromá regulace obchodu je nejenom možná, ale i nezbytná. Whitova frakce trvala na tom, že prostým záměrem zákona bylo chránit smluvní svobodu a svobodu obchodu.

Zdalo se, že frakce Literátů zaujímá konzistentní postoje. Podle nich Shermanův zákon porušují jak velké kartely, tak i odbory. Kartely dohodami o stanovení cen poškozují nezávislé podnikatele a zákazníky, zatímco odbory poškozují zaměstnavatele. Ale za touto zdánlivou ideologickou konzistencí se skrýval nevyslovený předpoklad o těchto stranách. Zatímco odboráři byli opravdu nezávislí jednotlivci, mnoho společností již dosáhlo značného stupně integrace, již se nejednalo o nezávislé podnikatele.

V roce 1890 dokončil ekonom Alfred Marshall své pojednání *Principy Ekonomie*. Toto pojednání ustupovalo od dřívějšího pojetí klasické ekonomie. Rovněž ustupovalo od obav o individuální svobodu a směřovalo k myšlence tržní rovnováhy

V roce 1892, kdy okresní soudce John A. Riner odmítl žalobu Generálního prokurátora podanou podle Shermanova zákona proti Trans-Missouri Freight Association, jelikož označil jejich dohodu o stanovení cen za rozumnou, napsal soudce Nejvyššího soudu Spojených států Howell E. Jackson své stanovisko v jednom z případů Whiskey Trust. Ve svém rozboru dochází k závěru, že podle Ústavy nemůže Shermanův zákon regulovat majetek korporací založených státem.

Vliv jedné nebo druhé vize se v čase neustále proměňoval. A tyto proměny nebo výkyvy v popularitě jednotlivých vizí ovlivňovaly i pohled na antimonopolní právo ve Spojených státech. V prvních letech fungování Shermanova zákona se Nejvyšší soud klonil spíše, ale nikoliv bezvýhradně, k zásadě nevměšování se vlády resp. státu do fungování ekonomiky a soukromých smluv. Tento postoj byl v souladu s předpokladem zastánců volného trhu, že pomocí samoopravných mechanismů se monopoly na trhu zhroutí po nějaké době samy. Dalo by se říci, že Nejvyšší soud se snažil najít kompromis mezi teorií volného trhu a Shermanovým zákonem, který dal jasně najevo, že hodlá nastavit určité hranice pro jednání, jehož následkem je porušení volného trhu. V důsledku všech těchto okolností byl opatrný výklad Shermanova zákona Nejvyšším soudem, který znamenal, že odsouzení bylo dosaženo především ve velmi křiklavých případech.

Je zřejmé, že neshody mezi Literáty a Rule of Reason měly hlubší příčiny než pouze spory právníků o interpretaci zákona. Zde šlo o zcela základní rozpor, o pohled politické ekonomie na trh. Obě strany měly jinou vizi toho, jak by měla společnost vypadat. Literáti se domnívali, že trh by měl fungovat na základech volné a neomezené soutěže zhruba stejných účastníků trhu. Na straně druhé frakce Rule of Reason zastávala názor, že stát by měl toleroval velké akumulace kapitálu, umožňovat soukromé dohody, které omezují obchod, pokud takové dohody slouží k získání přiměřeného výnosu z majetku.

V případě Addyson Pipe z roku 1898 došlo ke sblížení názorů obou frakcí. Překvapující to bylo zejména u frakce Rule of Reason, neboť výsledkem procesu před Nejvyšším soudem Spojených států bylo rozhodnutí uznávající chování výrobců trubek za nelegální. Frakce Rule of Reason zdůvodnila sblížení s Literáty tak, že „tržní transakce, i když soukromé a tudíž chráněné Ústavou, se stanou

veřejnými a podléhajícími federálnímu dohledu, pokud při nich dochází k regulaci mezistátního obchodu“. Tato idea se frakci Rule of Reason zamlouvala z několika důvodů. Zaprvé souhlasila, že Nejvyšší soud má moc a zodpovědnost zabránit státům v regulaci mezistátního obchodu. Dále souhlasila s tím, že dohoda kartelu výrobců trubek byla stejně nelegální jako snaha jednotlivých států regulovat mezistátní obchod, což považovala za výhradní doménu federální vlády. A v neposlední řadě považovala common-law tribunály, mezi něž se řadil i Nejvyšší soud, za oprávněné vynášet rozsudky ve věci privátních domluv za účelem omezení obchodu.

6) Přijetí Claytonova zákona v roce 1914, jeho fungování a přínosy⁴¹

6.1 Okolnosti přijetí Claytonova zákona

Ačkoliv Nejvyšší soud Spojených států v roce 1911, i přes aplikaci „Rule of Reason“, donutil rozdělit dvě z největších amerických korporací⁴², byl širokou veřejností stále vnímán spíše jako nakloněný trustům a korporacím, protože v rámci své judikatury vytvořil kategorii „dobrých“ trustů, která byla vnímána jako protimluv.

Rozhodnutí o rozdělení korporace Standart Oil mělo skličující dopad. Senátor Reed během debaty o Claytonově zákoně uvedl, že tzv. „konkurenti“, tedy firmy vzniklé po rozdělení Standart Oil, přinášeli svým akcionářům více zisku, než když byly spojené v jedné holdingové společnosti Standart Oil of New Jersey. Navíc i tito „následníci“ stále používali různé formy nekalé soutěže, aby získali výhody oproti nezávislým podnikatelům. Akcionáři „starého“ Standart Oil drželi nyní v rukou akcie jeho následovníků. Firmu i nadále řídil starý management. Takže i rozdělení největší americké firmy nemělo příliš velký efekt na její tržní sílu. Výsledkem celého aktu tak byla změna formy společnosti, nikoliv změna v distribuci bohatství nebo v tržní síle. Praktický efekt nebyl žádný, status quo zůstal víceméně neporušen.

Opozice jak vůči Rule of Reason, tak i vůči korporativcům, měla za následek tvorbu nové legislativy na federální i na lokální úrovni. V letech 1911 až 1913 byly přijaty ve dvaceti státech nové antimonopolní předpisy. A potom, brzy po nástupu Woodrowa Wilsona do svého prvního funkčního období, byl přijat Claytonův zákon a zákon o Federální obchodní komisi⁴³.

Nikdo nepochyboval o tom, že nová antimonopolní legislativa v roce 1914 je reakcí na aplikaci Rule of Reason Nejvyšším soudem Spojených států. Krátký čas po rozhodnutí v případě Standart Oil v roce 1911 svolal senátor Robert La Follette schůzku s cílem prodiskutovat potřebu přijetí nového antimonopolního zákona.

---

⁴¹ PERITZ, Rudolph J.R.. *Competition Policy in America : History, Rhetoric, Law.* : Oxford University Press, USA

⁴² Standart Oil, American Tobacco

⁴³ Federal Trade Commission Act

Nové antimonopolní zákony se vyjadřovaly značně explicitně, ať už se jedná o formulaci v Claytonově zákoně zakazujícím chování vedoucí k podstatnému oslabení hospodářské soutěže nebo v zákonu o Federální obchodní komisi, který zakazoval neférové metody hospodářské soutěže. Tato jasná antimonopolní rétorika v obou zákonech dávala jasně tušit odklon Kongresu od common-law judikatury Nejvyššího soudu Spojených států založené na hodnotách „majetek“ a „smluvní volnost“⁴⁴. Claytonův zákon upravoval celou řadu velmi dobře známých praktik, zatímco zákon o Federální obchodní komisi vytvořil novou agenturu s úkolem identifikovat a zakázat nekalé obchodní praktiky. Legislativa byla navržena takovým způsobem, aby udržela na uzdě jak soudní moc, tak i exekutivní moc. Claytonův zákon reguloval uvážení soudu tím, že definoval seznam konkrétních antimonopolních pravidel včetně cenové diskriminace. Druhý zákon pak nahradil Bureau of Corporations nezávislou institucí – Federální obchodní komisí.

Claytonův zákon pak ještě stanovil, že „organizace farmářů a dělníků nesmí být samy o sobě považované za nezákonné brzdy trhu“⁴⁵, což neznamenal nic víc než to, že uznával právo odborů, postavených dříve mimo zákon výkladem Literátů, na existenci.

6.2 Výčet dalších zakázaných praktik (oproti Shermanovu zákonu)

Jak již bylo zmíněno výše, Shermanův zákon pod vlivem praxe rozhodování především Nejvyššího soudu Spojených států, se zdál být nedostatečný a nepřinesl předpokládané výsledky. Proto byl administrativou nově zvoleného demokratického prezidenta Woodrowa Wilsona po jeho nástupu do úřadu předložen nový zákon s cílem zpřesnit a doplnit Shermanův zákon z roku 1890. V roce 1914 tak byly schváleny dva důležité zákony pro regulaci trustů – Claytonův zákon a zákon o federální obchodní komisi.

Funkcí Claytonova zákona tedy bylo konkretizovat předchozí Shermanův zákon, který, ať už vlivem ne úplně jasné formulace v jeho textu nebo díky

---

⁴⁴ Property resp. freedom of contract

⁴⁵ TINDALL, G. B., SHI, D. E.: *Dějiny Spojených států amerických*, 4. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2000.str. 493 ISBN 80-7106-452-1

výkladu Nejvyššího soudu Spojených států, se již jevil v tehdejších podmínkách jako zastaralý a nedostatečný.

Claytonův zákon v sekci 13⁴⁶ vyjmenovává aktivity, které jsou zakázány, pokud omezují soutěž nebo podporují monopolizaci. S touto podmínkou se tedy zakazuje následující:⁴⁷

- **cenová diskriminace, pokud sleva z ceny nebyla poskytnuta „v dobré víře“;**
- **vázané kontrakty, při kterých je prodej poptávaného zboží podmiňován koupí zboží jiného, jež poptávající nepotřebuje;**
- **ovládnutí konkurenčních společností získáním kontrolních balíků jejich akcií, jinými slovy vytváření trustů;**
- **personální propojování představenstev konkurujících si společností; zde má autor na mysli situaci, kdy členové představenstva jedné společnosti zasedají v představenstvu konkurenční společnosti.**

Zákonem o Federální obchodní komisi přijatým v témže roce jako Claytonův zákon, došlo ke vzniku Federální obchodní komise. Tato instituce měla pět členů a její prvořadou povinností bylo prosazování antimonopolních zákonů, ať už na podkladě stížnosti nebo z vlastní iniciativy. Osoba podezřelá z porušování antimonopolních zákonů pak byla vyzvána k podání vysvětlení, které muselo následovat ve lhůtě třiceti dnů. Pokud komisi nepřesvědčil, následovalo nařízení, aby osoba od takového jednání upustila a komise dále pokračovala v prošetřování případu.

6.3 Systematika Claytonova zákona

Claytonův zákon byl přijat, aby doplnil a konkretizoval poměrně vágní Shermanův zákon. Claytonův zákon měl především zabránit vzniku monopolu již v zárodku. Ten zakazoval dohody o vázaném prodeji, cenovou diskriminaci a dohody o výhradním obchodování. Vedle již fungujícího Antitrustového oddělení nově vznikla v důsledku zákona, který na Claytonův zákon dále navazoval, výše

---

⁴⁶ § 2 Claytonova zákona

⁴⁷ KLUSOŇ, V.: Spojené státy americké: Antitrustové zákonodárství, Týdeník Ekonom, 1993, č. 22, s. 55-56, ISSN 1210-0714.

již zmíněná nezávislá instituce Federální obchodní komise, která ve Spojených státech amerických působí dodnes.

6.4 Fungování Claytonova zákona

Fungování Claytonova antimonopolního zákona bylo poznamenáno stejnými problémy jako i fungování jeho předchůdce, Shermanova zákona z roku 1890. Nejvyšší soud Spojených států se znovu stavěl do role vykladače zákona.

Jako odpověď na výklad Nejvyššího soudu podle doktríny Rule of Reason přijal jak Kongres, tak i jednotlivé státy nové ekonomické legislativy. Nejvyšší soud byl však ve své roli ochránce obchodní činnosti oproti legislativní regulaci neústupný.

Dvě rozhodnutí publikovaná v roce 1920, byla příkladem antipatie Nejvyššího soudu k zasahování Kongresu prostřednictvím legislativy do soukromého podnikání.

V prvním funkčním období demokratického prezidenta Woodrowa Wilsona vzneslo ministerstvo spravedlnosti žalobu proti obrovské *United States Steel Corporation*. Obviňovalo ji z toho, že její velká tržní síla, dosažená dlouhou sérií fúzí, jí umožnila zastrášovat a mnohdy i zcela zničit své menší konkurenty.

Generální prokurátor společnost U. S. Steel Corporation dále obviňoval, že donutila své konkurenty ke standardizaci cen a nákladů, včetně výše mezd. V pozadí případu stál rovněž nedávný spor U. S. Steel Corporation se zaměstnanci, kteří si chtěli vynutit vznik odborů, zejména kvůli zlepšení pracovních podmínek, mezd a pracovní doby.

Soudce Joseph McKenna zaujal právní stanovisko, že společnost U.S. Steel Corporation neporušila ani jeden z paragrafů Shermanova zákona. Soudce McKenna se ve svém právním názoru opíral o stanovisko převzaté z neoklasické ekonomie. Podle tohoto stanoviska byly trhy chápány kategoricky: buď jako konkurenční nebo jako monopolní. A dále, pokud jedna společnost nekontroluje celý kompletní trh, pak je takový trh považován za konkurenční. A protože U. S. Steel Company kontrolovala něco mezi osmdesáti až devadesáti procenty trhu s jejich hlavním produktem, dospěl soudce McKenna k závěru, že se o monopolní postavení nejedná. Kromě toho, považoval ve svém stanovisku vertikální integraci U. S. Steel Corporation od těžby uhlí k produkci ocelových konstrukcí za přirozený proces, umožněný novými výrobními technologiemi a schopnostmi

managementu, než za úmysl monopolizovat trh. Ve svém závěru pak odmítl charakterizovat kteroukoliv z popisovaných praktik za protizákonnou.

Rozhodnutí ve věci *United States vs United States Steel Corporation* stálo na třech důležitých tvrzeních. V prvním *Mc Kenna* potvrdil doktrínu případu *Standart Oil*: Být velký neznamená být špatný. Obrovská ekonomická síla a dominance v odvětví ještě neporušují antimonopolní legislativu. Za druhé, jeho názor jasně charakterizuje spolupráci mezi odvětvovými soupeři jako prospěšnou. Tento názor je založen na neoklasickém ekonomickém předpokladu, že takováto spolupráce stabilizuje trh tím, že snižuje přirozené výkyvy trhu. A za třetí, Nejvyšší soud tímto rozhodnutím potvrdil svou institucionální dominanci nad exekutivou v otázkách výkladu politické ekonomie.

Dále se Nejvyšší soud dostal do sporu o kompetence s Federální obchodní komisí. Podle názoru soudce *McReynoldse*, pokud Kongres sám nedefinoval v zákoně nekalé metody hospodářské soutěže, je tedy na soudech a nikoliv na Komisi, aby rozhodly otázky týkající se politické ekonomie. Jinými slovy, Nejvyšší soud interpretoval *Federal Trade Commission Act* tím způsobem, že poskytuje Komisi pravomoc vymáhat *common-law* definované soudy, nikoliv pravomoc regulovat obchodní praktiky.

Po skončení volebního období předsedy Nejvyššího soudu soudce *Edwarda D. Whitea* nastoupil do předsednické funkce soudce *William H. Taft*. Desetiletí jeho předsednictví se vyznačovalo kontinuitou ve směru rozhodování Nejvyššího soudu a jeho odpůrci bývalo někdy označováno až jako soudní aktivismus.

7) Významné soudní procesy vztahující se k antimonopolnímu zákonodárství⁴⁸

7.1 *United states vs E. C. Knight*

Případ *United States vs. E. C. Knight* se dostal před Nejvyšší soud Spojených států v roce 1895, krátce po odhlasování Shermanova zákona v roce 1890. Případ se týkal American Sugar Refining Company (dále jen American Sugar). Nedlouho po přijetí Shermanova zákona koupil American Sugar další čtyři cukrové rafinerie a zvýšil tak svou kontrolu nad národní produkcí cukru na 98 procent. V reakci na to se snažila vláda Spojených států tuto koupi anulovat, a proto se obrátila na nižší federální soud s tím, že byl porušen Shermanův zákon. Nižší soud ovšem žalobu zamítl. Na základě toho se pak vláda odvolala k Nejvyššímu soudu Spojených států.

Rozhodnutí padlo v poměru osm ku jedné v neprospěch americké vlády. V písemném odůvodnění pak předseda soudu Melville W. Fuller konstatoval, že podle Ústavy Spojených států postrádá vláda pravomoc pro vynucení Shermanova zákona proti výrobním operacím společnosti. Soudní dvůr argumentoval, že pravomoci Kongresu jsou omezeny na ty, které jsou vyjmenované v Ústavě. Pouze jedna z těchto pravomocí, Commerce Clause⁴⁹, zakládá právo vlády regulovat obchod mezi státy. Avšak výrobní operace, podle soudního odůvodnění, nelze v žádném případě označovat jako obchod mezi státy, protože tyto operace probíhají výhradně v jednom státě. Jinými slovy Kongres je podle právního názoru Nejvyššího soudu oprávněn regulovat obchod, nikoliv výrobu.

Při formulaci svého rozhodnutí, se Nejvyšší soud pokoušel sladit pravomoci Kongresu dané mu Commerce Clause s realitou průmyslového věku. Nejvyšší soud se cítil povinen udělat „tlustou čáru“ mezi obchodní činností, zjištěnou už ze své podstaty, kterou by Kongres mohl regulovat a mezi výrobní činností, o které rozhodl, že ji Kongres nemůže regulovat. Commerce Clause dovoluje vládní regulaci nákupu, prodeje a přepravy zboží mezi státy.

---

⁴⁸ KUST, Jan. *Nejvyšší soud USA. Ústav práva a právní vědy*. 2013. ISBN 978-80-905247-6-7

⁴⁹ Komerční klauzule

7.2 *United states vs Standart Oil*

Případ firmy Standart Oil se konal v roce 1908 před federálním soudem v Missouri. Vláda předložila důkazy, že Standart Oil Trust si zajistil nelegální slevy na železnicích, znemožňoval svým konkurentům používat ropovody, špehoval ostatní společnosti a podplácel zvolené úředníky. Navíc vláda ukázala, že během let 1895 – 1906 vzrostla cena petroleje firmy Standart Oil o 46 procent.

Největší akcionář Trustu, John D. Rockefeller, byl sice stále prezidentem, avšak z aktivního řízení se stáhl již v roce 1895. Vypověděl, že Standart Oil dosáhla takové pozice, protože byla efektivnější než konkurence a nabízela lepší produkt. Když byl při křížovém výslechu tázán, jak mohla jeho firma narůst do takto gigantických rozměrů, odpověděl jednasedmdesátiletý Rockefeller, že si již nepamatuje.

Advokáti Standart Oil Trust tvrdili, že se firma do své velikosti vyvinula zcela přirozeně, a že v podstatě zachránila celé odvětví od ničivých cenových válek. Další argument hájící se strany zněl stejně jako v předešlém případě *United States vs. E. C. Knight*, že Standart Oil je výrobní podnik a tudíž se na něj Shermanův zákon nevztahuje.

Jak soudce federálního soudu v Missouri, tak i federální odvolací soud, se shodli, že Standart Oil Trust Shermanův zákon opravdu porušuje. Rovněž podpořili vládní doporučení na rozdělení společnosti na několik nezávislých společností. Standart Oil Trust se pak odvolal k Nejvyššímu soudu Spojených států.

Dne 15. Května 1911 Nejvyšší soud Spojených států potvrdil rozhodnutí federálního odvolacího soudu a rozhodl tak, že firma Standart Oil je monopol, který nezákonným způsobem omezuje obchod. Až na jednoho soudce však zastávali všichni ostatní názor, že nelegálním je pouze ten monopol, který omezuje obchod nepřiměřeným způsobem. Takže i když firma Standart Oil byla shledána vinnou, převládající názor Nejvyššího soudu ztížil pozici vlády při stíhání dalších monopolů.

Mezi soudci Nejvyššího soudu převládal názor, že aby bylo možné obnovit konkurenci v ropném průmyslu, je třeba rozdělit firmu Standart Oil do několika nezávislých společností. Vláda ale povolila jeho akcionářům, aby každý z nich dostal poměrný akciový podíl v každé z 34 nově vzniklých společností. Což ve skutečnosti znamenalo, že tyto nově vzniklé společnosti měly naprosto stejné

akcionáře, jako měla původně firma Standart Oil. Tyto společnosti si měly vzájemně konkurovat. Ve skutečnosti ale žádná z těchto společností neměla ke vzájemné konkurenci motivaci a při stanovování cen jednaly společnosti ve shodě i nadále.

Nové objevy ropných ložisek jak ve Spojených státech, tak i v zahraničí, přinesly nové nezávislé společnosti do ropného průmyslu opravdu konkurenci. Ale společnosti, vzniklé rozdělením Standart Oil, měly i nadále značný vliv na stanovení cen ropy.

7.3 United states vs American Tobacco Company

V roce 1911 doputovat před Nejvyšší soud Spojených států případ *United States vs. American Tobacco Company*.

American Tobacco Company byla založena v roce 1890 Jamesem B. Dukem, spolujednatel společnosti W. Duke, Sons and Company of Durham. V té době byla společnost W. Duke, Sons and Company of Durham lídrem v oblasti výroby cigaret. Nově založená společnost American Tobacco Company se spojila s dalšími pěti velkými tabákovými společnostmi, z nichž jednou byla i již zmíněná W. Duke, Sons and Company of Durham. V době svého založení se American Tobacco Company blížila monopolnímu postavení v oblasti prodeje cigaret. V roce 1908, kdy na společnost byla vládou podána federální žaloba, která posléze dospěla až k Nejvyššímu soudu Spojených států, rozšířila společnost své monopolní postavení ve Spojených státech i na další odvětví tabákového průmyslu včetně surového tabáku, šňupacího tabáku a malých doutníků.

Antimonopolní případ byl zahájen u federálního soudu v New Yorku. Proti rozhodnutí, ve kterém soud došel k závěru, že American Tobacco Company porušila Shermanův zákon, ale ostatní obžalovaní byli zproštěni viny, se obě strany (tj. vláda Spojených států a American Tobacco Company) odvolaly. Nejvyšší soud skutečně vinu rozšířil i na zbylé obžalované a vrátil případ zpět k federálnímu soudu v New Yorku s instrukcemi, aby spojení rozpustil. V listopadu 1911 soud skutečně jednotnou kontrolu celé organizace rozpustil a rozdělil aktiva tohoto monopolu mezi několik korporací. Jednalo se například o

„novou“ American Tobacco Company, the Liggett and Myers Tobacco Company, the P. Lorillard Company a R. J. Reynolds Tobacco Company⁵⁰.

7.4 *Locher vs New York*

Tento soudní spor se trochu vymyká ostatním významným soudním sporům vztahujícím se k antimonopolnímu zákonodárství, jak je nazvána tato kapitola. Nicméně se domnívám, že pro celkové posouzení problematiky přístupu Nejvyššího soudu Spojených států do této práce jednoznačně patří, byť se netýká porušení jakéhokoliv antimonopolního zákona.

Spor dospěl před Nejvyšší soud v roce 1905 a jeho důležitost pro zvolené téma spočívá ve faktu, že zde Nejvyšší soud poprvé vyjádřil svůj postoj ke „*smluvní svobodě a kontraktním povinnostem*“⁵¹.

Podstatou sporu bylo nařízení státu New York, které omezovalo počet pracovních hodin zaměstnanců pekáren na základě dříve přijatého Bakeshop Act. Majitel jedné z pekáren Joseph Lochner dostal pokutu ve výši padesáti amerických dolarů, protože někteří z jeho zaměstnanců překročili počet hodin, které týdně podle výše zmíněného zákona mohli odpracovat.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu bylo napsáno soudcem Rufusem Peckhamem a bylo těsné a kontroverzní už při debatě na Nejvyšším soudě. Soudce Peckham v rozhodnutí napsal, že „*zásah státu New York překročil své ústavní limity a jeho normotvorba nebyla oprávněna ani veřejným zájmem*“⁵². Porovnání chráněných zájmů a cílů, kterých měla tato úprava dosáhnout, vyznívá ve prospěch ochrany smluvních práv, a proto byla tato úprava shledána v rozporu s Ústavou Spojených států.

Argument zástupců státu New York, že tato úprava byla přijata za účelem ochrany bezpečnosti pracovníků a tedy ve veřejném zájmu, shledal Nejvyšší soud

---

⁵⁰ Rozhodnutím Nejvyššího soudu Spojených států monopolní praktiky mezi výrobci cigaret neskončily. V roce 1946 R. J. Reynolds Tobacco Company, American Tobacco Company a Liggett and Myers Tobacco Company skončily opět u Nejvyššího soudu. Ten potvrdil podezření vznesené proti nim, opět kvůli porušení Shermanova zákona. Obviněny byly z protiprávních cenových dohod a monopolizace jak při nákupu surového tabáku tak i při uvádění cigaret na trh.

⁵¹ KUST, Jan. *Nejvyšší soud USA. Ústav práva a právní vědy*. 2013. ISBN 978-80-905247-6-7, str.230

⁵² KUST, Jan. *Nejvyšší soud USA. Ústav práva a právní vědy*. 2013. ISBN 978-80-905247-6-7 str.231

jako neopodstatněný, protože stát New York nedokázal žádnou souvislost mezi omezením pracovní doby zaměstnanců pekáren a jejich zdravím.

Význam tohoto sporu pro téma této práce tedy spočívá v tom, že Nejvyšší soud zde poprvé vyjádřil stanovisko o nutnosti ochrany soukromých práv a smluvní volnosti, které pak bylo v několika případech opakováno v dalších antimonopolních případech, kdy Nejvyšší soud upřednostnil právě nutnost ochrany soukromých práv.

7.5 United states vs. Utah pie

Rodinný podnik Utah Pie se zaměřoval na výrobu a prodej koláčů ve státě Utah a okolních státech. Vzhledem k rozrůstající se poptávce po zmražených výrobcích se i tato firma rozhodla ke konci roku 1957 rozšířit sortiment a vstoupit na trh s nabídkou mražených koláčů. Vzhledem k tomu, že firma Utah Pie svou produkci nabízela jen ve státě Utah a blízkému okolí, byla schopna nabídnout nižší cenu než konkurenční firmy (v tomto případě i Continental Baking). Reakce ze strany konkurence na sebe nenechala dlouho čekat, v roce 1958 Continental Baking změnila svou prodejní cenu pod úroveň ceny firmy Utah Pie, přičemž na ostatních trzích, ve kterých působila, byla prodejní cena za stejný výrobek vyšší. Tento postup trval do roku 1961, kdy se firma Utah Pie jako žalobce odvolala na porušení článku 2 Claytonova zákona. Posuzovaným obdobím byly léta 1958 až 1961, kdy ceny Continental Baking spadly z 5USD na 2,85USD. V poslední fázi tohoto procesu pak byla nakonec společnost Continental Baking zproštěna viny s odůvodněním, že vzájemná cenová válka neměla rozhodující vliv na ekonomickou stabilitu společnosti Utah Pie a není tedy zásadně ovlivněna hospodářská soutěž, s minimální možností takového stavu dosáhnout v budoucnu. I přes neprokázání predátorského jednání je tento případ považován za jeden z prvotních a podstatných rozhodnutí po případu Standard Oil.⁵³

7.6 United states vs. American airlines

V tomto případě se jednalo o rozsudek z roku 2001, v němž byla společnost American Airlines podezřelá z uplatňování predátorských cen na odletech z Dallaského letiště. V leteckém průmyslu takové strategie obnáší

---

⁵³ BOWMAN, Ward S. Restraint of Trade by the Supreme Court: The Utah Pie Case. *Yale Law Journal*, 1967, 70-85.

nemalé prostředky, kdy náklady byly odhadnuty na zhruba 41 miliónů dolarů, což v rámci vynahrazení ztrát není snadný úkol. Antitrustové oddělení Ministerstva spravedlnosti tedy přišlo s argumentem reputace, díky níž může společnost zastrašit nově příchozí rivaly na trh. Federální soudce však provinění nepotvrdil, kromě neprokázání možnosti recouplementu z důvodu, že nebyly dostatečně prokázány dumpingové ceny. Jak vidno, v novějších rozhodnutích je snaha využít modernějších teorií jako teorie reputace, i přes následný neúspěch u soudního řízení. Ministerstvo se tedy alespoň v této souvislosti zasloužilo o vydání pokynů, kde se mimo jiné proklamovalo, že vznik reputace bude v otázce vynahrazení ztrát brát v potaz.⁵⁴

7.7 United states vs. Apple

Jedná se o nedávný případ z roku 2014, který sem byl zařazen proto, že se jedná o případ vztahující se ke známé a v USA velmi oblíbené americké značce Apple nabízející elektroniku. Žaloba přitom byla podána již v roce 2005, nicméně až v roce 2014 se případ dostal reálně k soudu. Jedná se rovněž o jeden z nejnovějších případů tvrzeného porušení antitrustového zákonodárství v USA.

Podstata sporu se vztahovala na situaci, kdy software společnosti Apple omezoval používání jejích hudebních přehrávačů iPod pouze na hudbu zakoupenou z internetové prodejny iTunes, která rovněž patří společnosti Apple. Podle žaloby tak software odrazoval uživatele iPodů od přechodu ke konkurenčním hudebním přehrávačům. Společnost Apple tvrdila, že cílem iTunes, které žaloba kritizovala, bylo zajistit potřebné bezpečnostní prvky a poskytnout uživatelům různé užitečné funkce, nikoli je odrazovat od nákupu jiných zařízení od konkurence. Apple v této souvislosti hrozila pokuta ve výši až 1 miliardy dolarů. Soud však v prodinci roku 2014 rozhodl, že se nejednalo o porušení antitrustového zákonodárství, čímž byla žaloba proti Apple zamítnuta.⁵⁵

7.8 United states vs. Microsoft Corporation

V roce 1998 bylo ze strany Ministerstva spravedlnosti USA a 20 států federace zahájeno řízení i se společností Microsoft Corporation. Microsoft Corporation měl s antimonopolním zákonodárstvím však problémy již od roku

⁵⁴ EDLIN, Aaron S.; FARRELL, Joseph. The American Airlines Case: A Chance to Clarify Predation Policy. UC Berkeley Competition Policy Center Working Paper No. CPC02-33, 2002.

⁵⁵ United States of America v. Apple Inc., et al., 12 Civ. 2862 (DLC).

1990, v roce 1995 pak podepsal s Ministerstvem spravedlnosti smír týkající se dvouletých licencí na jejich software, které měly odradit spotřebitele od instalace konkurenčního software. Microsoft následně zavedl roční licence. V roce 1998 však došlo k dalšímu problému, když Microsoft chtěl propojit svůj systém Windows 95 s vlastní internetovou aplikací. Spor se týkal například i prohlížeče Microsoftu, kterým je Internet Explorer a jeho propojení s vlastním operačním systémem. Ministerstvo spravedlnosti mimo jiné tvrdilo, že Microsoft porušil soudní smír z roku 1995, což Microsoft odmítal a zastával názor, že propojení aplikací s vlastním software tento smír umožňuje. Soud následně v roce 1998 rozhodl ve prospěch Microsoftu, nicméně v mezidobí bylo proti Microsoftu zahájeno další řízení týkající se toho, že Microsoft v oblasti operačních systémů pro počítače disponuje fakticky monopolem, navíc se jej snaží nezákonně rozšiřovat na další produkty a služby. Microsoft reálně poskytoval v tomto období okolo 90 % všech operačních systémů pro počítače, čímž se nejednalo o úplný monopol, nicméně jeho převaha na trhu byla značná. Microsoft spor nejprve prohrál a měl být rozdělen na dvě vzájemně si konkurující společnosti, nicméně se odvolal a nakonec se po dalších dvou letech domluvil s Ministerstvem spravedlnosti USA na jiných podmínkách.⁵⁶

---

⁵⁶ ARMENTANO, Dominick T. *Proč odstranit protimonopolní zákonodárství*. 1. vyd. Praha: Liberální institut, 2000, 122 s. ISBN 80-863-8904-9, s. 22 a násl.

8) Zhodnocení fungování a přínosu obou zákonů

8.1 Zhodnocení

Spojené státy americké nebyly první zemí, která přijala antimonopolní legislativu, nicméně jedná se zcela určitě o jednu z prvních zemí, ve které k přijetí takové legislativy v takovém rozsahu došlo. Co víc, přijetím prvního zákona zákonodárna iniciativa v této oblasti neskončila, ale dále pokračovala přijímáním dalších a dalších předpisů reagujících jednak na aktuální vývoj v dané oblasti, tak i na načerpané zkušenosti z jejich dřívějšího prosazování. Celá problematika se bytostně dotýká různých skupin obyvatelstva a různých institucí.

Jako první skupinu obyvatel, jichž se tato problematika bezprostředně dotýká bych označil tu nejužší, tedy vlastníky a akcionáře trustů, holdingových společností a korporací. Zcela logicky, zájmem této skupiny je co nejmenší regulace daného odvětví, protože právě díky ní byly tyto skupiny schopné využít bezezbytku možností, které se jí v období prudkého kapitalistického rozvoje v druhé polovině 19. století nabízely.⁵⁷

Za druhou, do jisté míry opositní skupinu obyvatel, považuji ohromné množství spotřebitelů, kteří dennodenně poptávají výrobky a služby. Jejich primární zájem je tedy již z logiky věci naprosto opačný, tedy zaplatit za poptávané zboží co nejnižší cenu.

Poslední zúčastněnou skupinou jsou pak veřejné instituce reprezentované z drtivé většiny volenými představiteli, jak je v demokratickém právním řádu běžné. Domnívám se, že rozpoznání zájmů těchto volených či jmenovaných představitelů veřejných institucí je nejkomplikovanější. Protože jejich zájmy mohou být vskutku různorodé: může to být touha být znovu zvolen, touha vykonávat svěřený úřad co nejlépe, získat uznání ostatních lidí za svou vynikající službu veřejnosti. Avšak mohou být ovlivněni také sociálními poměry, ze kterých pocházejí, svými skrytými zájmy a jak už historie mnohokrát ukázala, motivaci může představovat i touha díky svému jednání získat nějakou výhodu – tuto poslední motivaci lze shrnout slovem korupce.

---

⁵⁷ Za předpokladu, že hlavním cílem těchto společností jsou klasické ekonomické motivace jako je maximalizace zisku, maximalizace obrátu či maximalizace tržního podílu. Situaci, kdy majitele společnosti k jeho jednání motivují i jiné veličiny jako např. sociální odpovědnost s přihlédnutím k okolnostem nezvažují.

Netvrdím, že mnou uvedené závěry jsou bezezbytku platné, nicméně se domnívám, že na začátku této hodnotící kapitoly by měly být nastíněny všemožné motivace, podle kterých pak tyto osoby jednají.

Jak je z práce patrné, přijetí prvního z antimonopolních zákonů předcházela poměrně značná debata, zákon měl své zastánce i odpůrce a politické síly zastánců a odpůrců byly poměrně vyrovnané. Situace je specifická tím, že novým zákonem, za více než století trvání nezávislých Spojených států amerických prvním řešícím tuto oblast, vstoupili zákonodárci do neznámých vod. Pravděpodobně si ani zcela neuměli představit, jakým směrem se bude fungování tohoto právního předpisu ubírat.

Myslím si, že jak příznivci Shermaova zákona, tak i odpůrci se shodovali v tom, že je třeba nějaký předpis přijmout. To se projevilo tím, že odpůrci z řad zákonodárců nebyli úplně typickými odpůrci, kteří by se snažili uvedení zákona v platnost zamezit. Spíše se snažili jeho účinky zmírnit.

Zcela určitě pak přijetí prvního ze zákonů a vůbec debaty o něm, měl na svědomí nebyvalý rozvoj americké společnosti a průmyslu na konci 19. století. Koneckonců bez tohoto dynamického rozvoje by ani nevznikly obrovské firmy, které by bylo potřeba regulovat.

Jak je vidět v prvních letech fungování Shermanova zákona, nikdo si nebyl příliš jistý, co od nového zákona očekávat. To se pak odrazilo i v rozhodovací praxi soudů, kdy po dlouhou dobu nebyla žádná z žalob úspěšná. A pravděpodobně nebyla ani příliš silná vůle zákon prosazovat. Jak jinak si vysvětlit, že přijata byla podstatně kompromisní a okleštěná podoba zákona? A jak odpovědět na otázku, že agentura pověřená prosazováním protimonopolní legislativy do praxe vznikla až třináct let po přijetí Shermanova zákona?

Jak ukázala historie, soudci Nejvyššího soudu Spojených států amerických podstatně přispěli k podobě a fungování antimonopolní legislativy, když neurčité formulace prosazené do textu zákona vyložili tak, aby sjednotili rozhodování dalších soudů.

V souvislosti s činností Nejvyššího soudu pak vyvstává otázka, jak hodnotit činnost tohoto soudu, když svým výkladem zákona tento zákon dokonce změnil tak, že když ne úplně změnil, tak minimálně notně posunul původní úmysl zákonodárce. Na druhou stranu je ale třeba přiznat, že na tyto otázky se hledá

odpověď jinak, pokud člověk žije v prostředí common-law, které právě na výrocích soudců spočívá.

V prvních letech před jeho přijetím a v letech následujících po přijetí se debata okolo zákona omezovala především kolem otázky, co je pro společnost větší hodnotou, zda ochrana soukromého majetku nebo péče o tak těžko definovatelný pojem jako je veřejné blaho.

Co se týče antimonopolního hospodářství, nejsem jasným zastáncem ani jednoho z přístupů. Celý problém je natolik komplikovaný a zahrnuje tak velké množství proměnných, že je naprosto nemožné je v celé šíři postihnout. Ze zcela pragmatického hlediska bych se pravděpodobně přikláněl spíše k absenci takovéhoto norem. Problém vidím v tom, že žádná z na začátku zmíněných zájmových skupin nemůže mít nikdy tak velkou motivaci a tak vhodné nástroje k boji za své zájmy jako akcionáři a majitelé těchto firem. Připočteme-li k tomu obrovskou ekonomickou a mnohdy i politickou moc těchto organizací, tak se domnívám, že snaha o jejich regulaci se může zdát jako chvályhodná, ale z mého pohledu předem odsouzena k neúspěchu.

Myslím, že realita, se kterou se snahy o regulaci trhu setkaly, mi dává vcelku zapravdu. Vždyť kolika firmám, obviněným z nejrůznějších obchodních praktik se dostalo nějaké opravdu citelné sankce? V celém úseku téměř čtyřiceti let, kterými se nejdůležitější část mé práce zabývá, to byly většinou právě společnosti podezřelé z provozování monopolních praktik, které od Nejvyššího soudu odcházely spokojené s vynesným rozsudkem.

A jak potom hodnotit situaci, kdy firma sice svou při prohraje, jsou na ni uvaleny sankce podle zákona, ale při pohledu zpět do minulosti je jasně patrné, že neměly takový efekt, který by se monopolizujících firem nějak podstatněji dotkl. Výhody plynoucí z monopolních praktik jsou navíc v drtivé většině natolik lákavé, že sestavit zákon, který by firmy od tohoto druhu jednání odradil a zároveň uspokojil i ohromnou masu spotřebitelů, kvůli kterým přeci vznikají antimonopolní zákony především, je ne-li nemožný tak alespoň obtížný.

Moje hodnocení obou zákonů a jejich fungování po celé sledované období vychází právě z těchto úvah, a právě proto se domnívám, že byť důvody pro jejich vznik mohly být sebevíc chvályhodné a pohnutky předkladatelů sebečistší, realita tehdejší i současná ukazuje, že zákonodárce je v každém takovémto případě

minimálně o krok pozadu a zákony nemají takový efekt, který od nich očekával. Když se nepovedlo dosáhnout podstatného postihu firem, jejichž management ani nemusel být na příchod takové antimonopolní legislativy připraven, jaká je potom šance, že se to povede u firmy, která má tu výhodu, že o antimonopolních zákonech ví, může si je nechat pečlivě analyzovat a pak se zachová tak, aby nebyla postižitelná? A co v takovém případě, že se porušování antimonopolních pravidel i přes možný postih vyplatí?

8.2 Další antimonopolní zákony⁵⁸

V této podkapitole bych se chtěl ve stručnosti zaměřit na legislativu, která byla v oblasti antitrustového zákonodárství ve Spojených státech přijata, avšak přesahuje rozsah této práce. V průběhu následujících let od popisovaného období byly přijaty ještě následující zákony:

- **Robinson-Patmanův zákon z roku 1936;**
- **Wheeler-Leaův zákon z roku 1938;**
- **Cellar-Kefauverův zákon z roku 1950;**
- **The Antitrust Procedures and Penalties Act z roku 1974;**
- **The Antitrust Improvement Act z roku 1976.**

Robinson-Patmanův zákon z roku 1936

Tento zákon byl přijat v roce 1936 v období vlády Presidenta F. D. Roosevelta. Řeší cenovou diskriminaci drobných obchodníků. Byl reakcí na ostrou soutěž, které tito drobní obchodníci čelili ze strany právě vznikajících obchodních řetězců. Podle předkladatelů zákona nebyla nižší cena zboží v obchodních řetězcích dána nižšími náklady, nýbrž jejich značné vyjednávací síly. Zákon proto mimo jiné zakazoval „*poskytování zprostředkovatelských provizí ve všech případech, v nichž obchodní transakce neprobíhala přes nezávislého zprostředkovatele, poskytování cenových a jiných výhod jen vybraným odběratelům, poskytování rabatů, pokud tím byla omezena soutěž apod.*“⁵⁹

---

⁵⁸ KLUSOŇ, V.: Spojené státy americké: Antitrustové zákonodárství, Týdeník Ekonom, 1993, č. 22, s. 55-56, ISSN 1210-0714.

⁵⁹ KLUSOŇ, V.: Spojené státy americké: Antitrustové zákonodárství, Týdeník Ekonom, 1993, č. 22, s. 55-56, ISSN 1210-0714.

Wheeler-Leaův zákon z roku 1938

O dva roky později byl schválen další antimonopolní zákon, tentokráte se zabývající ochranou spotřebitele. Podle tohoto zákona náleží poškozenému stejná právní ochrana, které by se dostalo podnikateli poškozenému nekalosoutěžním jednáním.

S tímto zákonem bylo spojeno zvýšení pravomocí Federální obchodní komise o ochranu široké veřejnosti před nesoutěžním jednáním podnikatelů. Zákon přiznal komisi pravomoc takovému podnikateli zvýšit pokutu, pokud obviněný do šedesáti dnů neuposlechl příkazu Komise zanechat dotčených činností.

Cellar-Kefauverův zákon z roku 1950

Cellar-Kefauverův zákon z roku 1950 byl přijat jako doplnění Claytonova zákona. Ten sice zakázal získávání akcií konkurentů, ale již neřešil případ, kdy podnikatel získával aktiva svých konkurentů. Tento rozpor odstranil právě Cellar-Kefauverův zákon, který upravoval legálnost fúzí. Zákon „zakazoval získávání akcií nebo aktiv konkurujících si společností v případě, že se tím podstatně oslabuje soutěž nebo se nastoluje tendence k vytvoření monopolu“.⁶⁰ Fúze jako takové nezakazoval, pouze za uvedených předpokladů. Zákon nebyl namířen proti malým podnikům, ale zakazoval fúze velkých podniků, resp. fúze velkých podniků s malými.

Tento zákon také založil novou pravomoc Federální obchodní komise, a to pravomoc schvalovat fúze ještě před jejich uskutečněním. Fúzujícím společností tedy uložil za povinnost ještě před vlastním uskutečněním fúze, požádat Komisi o posouzení legálnosti fúze.

The Antitrust Procedures and Penalties Act z roku 1974

Tento zákon, jak je již z jeho názvu patrné, zvyšoval sazebník pokut a trestů. Nově nyní mohla fyzická osoba za porušení Shermanova zákona být pokutována až do výše jednoho sta tisíc amerických dolarů, zatímco korporaci mohla být udělena pokuta až deset miliónů amerických dolarů. Dále stanovil, že na překročení Shermanova zákona se nemůže hledět pouze jako na přestupek, ale jako na trestný čin s trestní sazbou až tři roky vězení.

---

⁶⁰ KLUSON, V.: Spojené státy americké: Antitrustové zákonodárství, Týdeník Ekonom, 1993, č. 22, s. 55-56, ISSN 1210-0714.

The Antitrust Improvement Act z roku 1976

Tento zákon pak upravoval procedurální otázky antimonopolní politiky.

9) Závěr

Cílem této diplomové práce byla charakterizovat americkou antimonopolní politiku z přelomu 19. a 20. století, okolnosti jeho přijetí, fungování jednotlivých předpisů a stručně nastínit vývoj Spojených států v 19. století, který vedl právě k přijetí antimonopolní legislativy na konci století. USA jsou světovou kolébkou antimonopolního práva, navíc původní zákony jako Shermanův zákon a Claytonův zákon zde přes řadu novelizací a změn výkladu platí dodnes. Z tohoto důvodu lze téma antimonopolní právo USA na přelomu 19. a 20. století považovat i dnes za zajímavé a v řadě otázek rovněž za inspirativní.

Pokud se týká Shermanova zákona, který byl prvním antimonopolním předpisem v USA, problém ruinující úrovně konkurence byl jen jedním, i když velmi důležitým aspektem a motivem vzniku prvního systému federálního antimonopolního zákonodárství USA, tedy Shermanova zákona z roku 1890. Před přijetím tohoto zákona mělo totiž 27 států americké federace zvláštní zákony zakazující praktiky podnikatelů ve formě nelegální kartelizace, slučování a dohod, přičemž 15 z nich je mělo uvedeno i jako součást vlastní Ústavy. Shermanův zákon tedy není zcela prvním předpisem, ale je prvním předpisem pro celé USA. Motivy přijetí Shermanova zákona měli hluboké příčiny, které lze shrnout následovně:

- Stupňující se obavy politiků i veřejnosti z nekontrolovatelné koncentrace ekonomické moci u několika málo velkých subjektů.
- Nová republika získávala svou sílu jen rozšířením trhu
- Důležité bylo také politicky garantovat práva a svobody všech malých a velkých zájmových skupin prostřednictvím politiky demokratické vlády.

Navazující Claytonův zákon z roku 1914 měl pak za cíl konkretizovat některá pravidla velmi obecného Shermanova zákona.

Domnívám se, že cíl práce byl z mé strany splněn, všechny předpokládané otázky byly v práci zodpovězeny. S jakou přesností a kvalitou ponechávám na názoru čtenáře mojí práce.

Pro vypracování práce byl stanoven i dílčí cíl, jehož smyslem bylo porovnat úpravu platnou ve sledovaném období ve Spojených státech s platnou úpravou některé z evropských zemí. Bohužel, tento cíl práce se mi zcela naplnit

nepodařilo, neboť se mi podařilo srovnat úpravu v USA v letech 1890-1914 pouze s úpravou v Německu přijatou až v roce 1923 a s úpravou v Československu z roku 1933. Je to dáno tím, že při zkoumání problému jsem nenašel žádnou vhodnou evropskou úpravu antimonopolního práva, neboť veškerá úprava je alespoň o 20-30 let mladší než úprava v USA. Nejvhodnější se mi však za účelem srovnání jevílo Německo, neboť stejně jako jsou USA považovány za světovou kolébkou antimonopolního práva, Německo má podobnou pověst v rámci Evropy. Ačkoli jsem tedy vynaložil značné úsilí, abych dílčí cíl práce naplnil, podařilo se mi to jen částečně.

Téma srovnání je však zajímavé i z toho pohledu, že na rozdíl od počátků antimonopolního práva v Evropě, současná legislativa ochrany hospodářské soutěže v Evropě se odvíjí od amerických zákonů, které jsou základem a prvním krokem k dosažení optimálního fungování působení ekonomických subjektů na trhu. Uplatňování antimonopolní politiky změnilo pod vlivem vývoje společnosti a ekonomiky pohled na konkurenci, zejména v důsledku globalizace konkurence. Relevantní trh se mění a regionální určení tržní síly podniků je často náročné.

V dnešní době se tak může na první pohled zdát zvláštní až neuvěřitelné, že praktikování soutěžního práva, zejména v jeho začátcích bylo spíše o aplikování „per se“ pravidel vyplývajících z ustanovení soutěžních norem, než o ekonomických analýzách a pravidlu efektu. Soutěžní právo dříve rovněž sloužilo např. i k naplňování a prosazování politických cílů aktuálních vlád. O tom svědčí zejména historie vývoje soutěžního práva v USA, která dokládá, že od roku 1890 až do sedmdesátých let 20. století (tj. období trvající cca 70 let) nebyla tamní aplikace soutěžního práva ekonomicky koherentní. Až postupem času se do procesu posuzování a řešení soutěžních případů začali více angažovat ekonomové, vznikaly specifická oddělení a týmy hlavních ekonomů a současně také nové metodiky vycházející z ekonomického uvažování. To jsem se snažil demonstrovat i na příkladech z judikatury USA, kterým jsem se věnoval v sedmé kapitole této práce. Ačkoli tato práce byla zaměřená na období do roku 1914 do této kapitoly jsem zařadil i judikáty novější, včetně judikatury aktuální (rozsudek ve věci Apple z konce roku 2014), aby bylo možné poukázat na vývoj aplikace antimonopolního práva v USA.

10) Cizojazyčné resumé

The aim of this thesis was to characterize the US antitrust policy from the 19th and 20th centuries, the circumstances of its adoption, the functioning of the various regulations and briefly outline the development of the United States in the 19th century, which led to the adoption of antitrust legislation at the end of the century. The US is the world's cradle of antitrust law, moreover, the original laws like the Sherman Act and the Clayton Act here through a series of amendments and modifications interpretation is still valid today. For this reason, the topic of US antitrust law in the 19th and 20th centuries is regarded today as interesting a number of issues as well as inspiring.

Regarding the Sherman Act, which was the first anti-monopoly legislation in the USA, the problem ruinous level of competition was just one, albeit a very important aspect of a motif formation of the first system of federal antitrust legislation USA, the Sherman Act, 1890. Prior to the adoption of this law was in fact 27 States of the American Federation of special laws prohibiting the practices of entrepreneurs in the form of illegal cartels, mergers and agreements, with 15 of them had mentioned as part of our own Constitution. Sherman Act is therefore not entirely rule first, but the first rule for the entire USA. Themes adoption Sherman Act should root causes, which can be summarized as follows:

- Escalating concerns of politicians and the public from uncontrollable concentration of economic power in a few large entities.
- The New Republic gained its strength just extending the market
- It was also important politically to guarantee the rights and freedoms of all small and major interest groups through a policy of democratic government.

Follow Clayton Act 1914 should then aim to specify some very general rules Sherman Act.

For the development work was set as a stopover destination, the purpose of which was to compare the treatment of force in the period under review in the United States with a valid modifying some of the European countries. Unfortunately, this thesis objective, I failed to fulfill, because I was able to compare the regulation in the US in the years 1890-1914 only finish in Germany adopted in 1923 and finish in Czechoslovakia in 1933. It is due to the fact that when examining problem I have not found any suitable modification of European

antitrust law because all the finish is at least 20-30 years younger than treatment in the USA. The best, however, I seemed to compare Germany, as well as the US considered the cradle of the world's antitrust law, Germany has a similar reputation in Europe. Although I have therefore made substantial efforts to stopover work accomplished, I managed it only partially.

Theme comparison is interesting from that perspective, that unlike the beginnings of antitrust law in Europe, current legislation protecting competition in Europe is based on US laws that underlie a first step to achieve optimum functioning of the influence of economic operators on the market. The application of antitrust policy has changed under the influence of society and economy view of competition, in particular due to the globalization of competition. The relevant market is changing and regional destination market power of firms is often challenging.

Seznam použité literatury:

- ARMENTANO, Dominick T. *Proč odstranit protimonopolní zákonodárství*. 1. vyd. Praha: Liberální institut, 2000, 122 s. ISBN 80-863-8904-9.
- HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. 3. podstatně rozšířené vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 1459 p. ISBN 978-80-740-0059-1.
- KUKLÍK, Jan, SELTENREICH, Radim. *Dějiny anglo-amerického práva*. Linde Praha. 2007. ISBN 978-80-7201-688-4
- KUST, Jan. *Nejvyšší soud USA. Ústav práva a právní vědy*. 2013. ISBN 978-80-905247-6-7
- MUNKOVÁ, Jindřiška. *Právo proti nekalé soutěži: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2008, xi, 233 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7179-543-8.
- PAGE, H. William, *The Ideological Origins and Evolution of U.S. Antitrust Law, in I ISSUES IN COMPETITION LAW AND POLICY 1* (ABA Section of Antitrust Law 2008
- PANEŠ, Patrik, ŠÍMA, Josef. *Výzvy antimonopolní politiky v 21. století*. Acta Oeconomica Pragensia. 2005, č. 3. ISSN 0572-3043.
- PAPADOPOULOS, Anestis S (2010). *The International Dimension of EU Competition Law and Policy*. Cambridge University Press. str. 8–9. ISBN 978-0-521-19646-8
- PERITZ, Rudolph J.R.. *Competition Policy in America : History, Rhetoric, Law. :* Oxford University Press, USA
- SCHERER, F. M., ROSS, D.: *Industrial Market Structure And Economic Performance*, 3rd Houghton Mifflin Company 1990. ISBN 0-395-35714-4. ed. Boston,
- TINDALL, G. B., SHI, D. E.: *Dějiny Spojených států amerických*, 4. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2000. ISBN 80-7106-452-1
- ZEMPLINEROVÁ, Alena. *Antimonopolní politika*. Praha: Národohospodářský ústav AVČR, 2001. ISBN none.

Odborný článek:

KLUSOŇ, V.: Spojené státy americké: Antitrustové zákonodárství, Týdeník Ekonom, 1993, č. 22, s. 55-56, ISSN 1210-0714.

NERUDA, Robert. Je právo hospodářské soutěže právem?. *Právní rozhledy*. 2006, č. 10. ISSN 1210-6410.

NERUDA, Robert. Substantivní test v soutěžním právu. *Právní Rozhledy*, 2008, č. 11, ISSN 1210-6410.

NERUDA, Robert. Náhrada škody způsobené protisoutěžním jednáním jako způsob soukromého vymáhání antimonopolního práva,. *Právní Rozhledy*, 2005, č. 12, ISSN 1210-6410.

PANEŠ, Patrik a Josef ŠÍMA. Výzvy antimonopolní politiky v 21. století. *Acta Oeconomica Pragensia*. 2005, roč. 13, č. 3.

ŠMEJKAL, Václav. Doktrinální souboj o evropský trust – odkud kam směřuje soutěžní politika a právo EU?. *Právník*. 2014, č. 2. ISSN 0231 – 6625.

Internet:

ÚOHS. Vývoj soutěžního práva. *Úřad pro ochranu hospodářské soutěže ČR* [online]. 2012 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/o-uradu/historie-uradu/vyvoj-soutezniho-prava.html>

